

Venla Valkama, Miia Saarikallio-Torp ja Hanna-Mari Heinonen
Äitiyspakkaus käyttäjien puntarissa X

Kirjoittajat

Venla Valkama, harjoittelija, YTK
Kelan tutkimus (30.6.2020 saakka)

Miia Saarikallio-Torp, tutkija, KTM
Kelan tutkimus
etunimi.sukunimi@kela.fi

Hanna-Mari Heinonen, tutkija, VTM
Kelan tutkimus
etunimi.sukunimi@kela.fi

© Kirjoittajat ja Kela

www.kela.fi/tutkimus

ISBN 978-952-284-109-4

ISSN 2323-9239

URI <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201215100809>

Helsinki 2020

SISÄLTÖ

Tiivistelmä	4
1 Johdanto	5
2 Aineisto ja kyselyn toteutus	8
3 Vastaajien taustatietoja	10
4 Äitiysavustus rahana pakkauksen sijaan	12
5 Äitiyspakkauksen yleinen merkitys	15
5.1 Äitiyspakkauksen yhteiskunnallinen merkitys	15
5.2 Eri tekijöiden tärkeys äitiyspakkauksessa	16
6 Vuoden 2018 äitiyspakkaus	19
6.1 Yleinen tyytyväisyys äitiyspakkaukseen	19
6.2 Tuotteiden tarpeellisuus	20
6.3 Äitiyspakkauslaatikon käyttö vuoteena	23
6.4 Tuotteiden laatu	23
6.5 Mitä tuotteita pakkaukseen tulisi lisätä?	28
6.5.1 Esitteet	28
6.5.2 Muut tuotteet	28
6.6 Muita kehitysehdotuksia sekä terveiset äitiyspakkauksen suunnittelijoille	30
7 Molempien vanhempien huomioiminen äitiyspakkauksessa	33
8 Johtopäätökset	35
Lähteet	37
Liitteet	38

TIIVISTELMÄ

Kelan tutkimuksen toteuttamassa kyselytutkimuksessa selvitettiin vuoden 2018 äitiysavustuksen saaneiden perheiden kokemuksia äitiyspakkauksesta ja sen merkityksestä. Kysely oli laatuun kymmenes ja se osui vuodelle, jolloin ensimmäisten äitiyspakkausten jakamisesta oli kulunut 80 vuotta. Ensimmäistä kertaa äitiyspakkauksekysely suunnattiin äitien lisäksi myös pienten lasten isille. Erityisinä teemoina kyselyssä selvitettiin perheiden näkemyksiä tuotteiden ekologisuudesta ja pakkauksen laajemmasta institutionaalisesta merkityksestä.

Kyselyyn vastasi 1 202 äitiä (41 prosenttia kyselyn saaneista) ja 825 isää/lapsen toista vanhempaa (28 prosenttia kyselyn saaneista). Tulokset osoittavat, että perheet ovat äitiyspakkaukseen varsin tyytyväisiä. Tuotteista tarpeellisimpina pidettiin kylpypyyhettä, makuupussia ja peitettä. Vaikka pakkauksen suosio on jonkin verran laskenut, esikoislapsen kohdalla pakkauksen valitsee rahallisen korvauksen sijaan edelleen 95 prosenttia perheistä. Äitiyspakkauksesta ollaan ylpeitä suomalaisena instituutiona ja sukupolvia yhdistävänä perinteenä. Vastajat toivoivat, että tulevaisuudessa pakkausta kehitettäisiin ekologisempaan suuntaan lisäämällä esimerkiksi pakkauksen tuotteisiin liittyvää valinnanvapautta. Moni oli myös valmis vähentämään pakkauksen tuotevalikoimaa, mikäli se takaisi tuotteiden entistäkin paremman laadun ja tuotevalikoiman kotimaisuuden.

Kyselyn tulokset on toimitettu äitiyspakkauksen kehittämistyön tueksi.

Avainsanat: äitiysavustukset, perheet, äitiyspakkaukset, kyselytutkimus, ekologisuus, brändit

1 JOHDANTO

”Pakkaus oli tosi ihana ja sitä oli jännittävä tutkia! Mielestäni jokaisen vanhemman kannattaisi kokea se kerran elämässään. Jaettu sukupolvikokemus, todella! Siitä saattoi puhua paitsi ystävien, myös vanhemman sukupolven äitien kanssa ja vertailla kokemuksia.” Äiti

”Pakkaus on ollut meille ensimmäisen lapsen saaneena todella tarpeellinen ja vähensi stressiä hankinnoista ennen vauvan syntymää ja syntymän jälkeen. Kiitos.” Äiti

”Äitiyspakkaus on loistava tuki vanhemmille ja osoittaa yhdessä neuvolapalvelujen kanssa, että Suomessa lapsiperheistä välitetään. Kiitollisena otin oman pakkaukseni vastaan.” Äiti

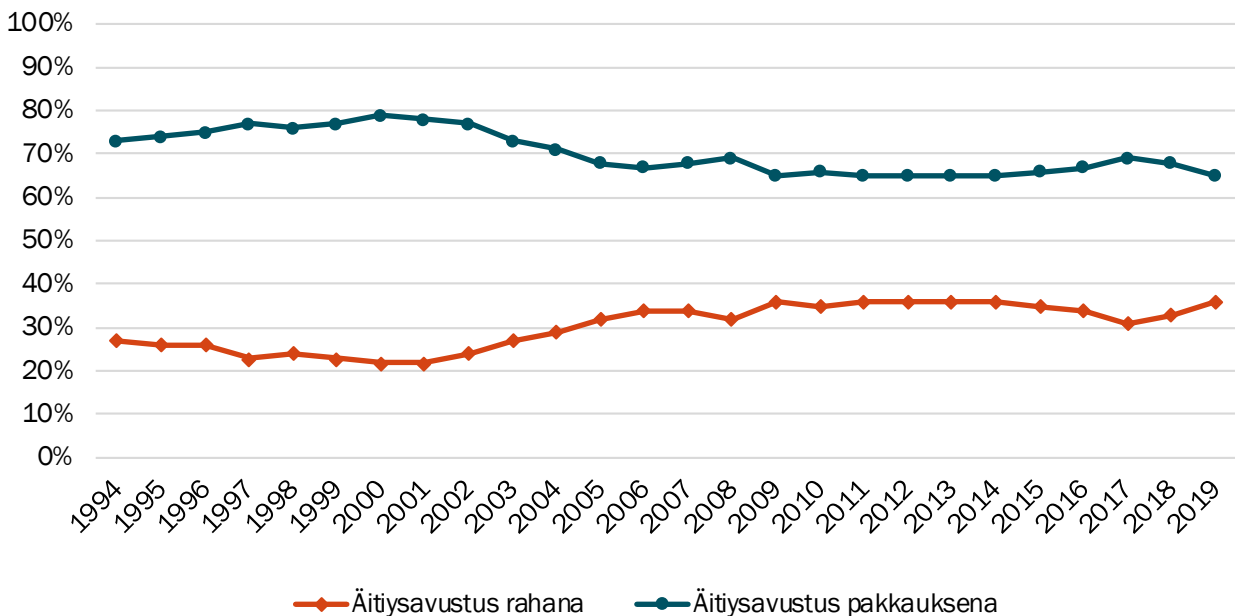
Sukupolvia yhdistävä perinne, konkreettinen apu elämänmuutoksen edessä oleville perheille ja kiitollisuutta herättävä lahja. Muun muassa tällä tavoin vuoden 2019 äitiysavustus- ja perhevapaakyselyyn vastanneet vanhemmat kuvailivat 80 vuotta täyttäneitä äitiyspakkausta.

Äitiyspakkauksen juuret ovat äitiysavustuslaissa, joka on säädetty vuonna 1937. Ensimmäiset äitiyspakkaukset jaettiin seuraavana vuonna. Alun perin avustus oli suunnattu vähävaraisille perheille, ja mikäli avustuksen halusi saada, tuli neuvolassa käydä viimeistään seitsemännen raskauskuukauden aikana. Avustusta jettiin noin kahdelle kolmasosalle äideistä ja sen suuruus vastasi kolmannesta keskimääräisestä teollisuustyöntekijän palkasta. (Haataja ja Koskenvuo 2017.)

Nykyisen muotonsa universaalina perhe-etuutena äitiyspakkaus sai vuonna 1949, kun oikeus avustukseen laajeni koskemaan kaikkia Suomessa asuvia äitejä. Äitiysavustuksen saaminen kytkettiin silloin myös entistä tiukemmin terveydenhuoltoon neuvolatoiminnan tultua lakisääteiseksi vuonna 1944, ja neuvolassa käyntiä on siitä lähtien edellytetty viimeistään neljännen raskauskuukauden aikana. Kela on vastannut äitiysavustuksen jakamisesta vuodesta 1994. (Haataja ja Koskenvuo 2017.)

Nykyisen lainsäädännön perusteella äitiysavustukseen on oikeutettu jokainen Suomessa vakituisesti asuva raskaana oleva nainen, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää ja joka on käynyt ennen neljännen raskauskuukauden päättymistä terveystarkastuksessa. Äitiysavustuksen voi vastaanottaa äitiyspakkauksen sijaan myös rahana. (L 477/1993.) Vuonna 2018 äitiysavustuksen määrä kasvoi 140 eurosta 170 euroon. Äitiysavustuksen korotus koski sekä rahana otetun avustuksen määrää että äitiyspakkauksen arvoa, ja sen saivat ne, joiden laskettu aika oli 1.6.2018 tai sen jälkeen. (Valtioneuvoston asetus 1155/2017.) Vaikka äitiysavustus on mahdollista saada myös rahana, suurin osa avustuksista jaetaan silti äitiyspakkauksina (kuvio 1, s. 6). Kaikkiaan vuonna 2018 äitiysavustuksen otti rahana noin 15 000 perhettä, mikä on noin kolmasosa kaikista äitiysavustuksen saajista (Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2018).

Kuvio 1. Äitiysavustuksen rahana ja pakkauksena ottaneet 1994–2019 (%).

Lähde: Kelan tilastot 2020.

Äitiyspakkaus sisältää erilaisia tuotteita, joiden tarkoituksena on auttaa pakkauksen vastaanottaneita perheitä uuden elämänvaiheen alussa. Vuoden 2018 äitiyspakkaus sisälsi kaikkiaan 64 tuotetta (kuva, s. 7). Vauvan sisä- ja ulkovaatteiden lisäksi pakkaus sisältää esimerkiksi peitemakuupussin, petivaatteita ja pyyhkeen, ruokailua tukevia tarvikkeita, kuten ruokalapun ja maistelututin, hygieniatarvikkeita niin vauvalle kuin vanhemmillekin sekä ensikirjan ja pehmoelun. Äitiyspakkauksen tuotevalikoima pysyy keskeisiltä osin samanlaisena vuodesta toiseen. Pakkaukseen tehdään kuitenkin pieniä muutoksia muun muassa asiakaspalautteen perusteella esimerkiksi tekstiilien vaihtuvien värien ja uutuustuotteiden avulla. (Kela 2020.) Äitiyspakkauksen tuotteisiin on myös mahdollista tutustua tarkemmin Kelan nettisivuilla¹.

Pakkaukseen sisältyvät tuotteet valitaan avoimen hankintamenettelyn avulla tarjoten kaikille yrityksille, jotka haluavat tuotteitaan äitiyspakkaukseen, mahdollisuuden osallistua. Tarjouskilpailu toteutetaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain mukaisesti. Kilpailutus järjestetään reilu vuosi ennen pakkauksen jakelun aloittamista. Lopulliset pakkaukseen tulevat tuotteet testaa ja arvio äitiysavustusraati, johon kuuluvat edustajat Kelasta, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta, Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta ja Espoon kaupungin neuvolasta. Raati myös valmistelee ehdotuksen pakkaukseen valittavista tuotteista. (Kela 2018.)

Tuotteiden valinnassa noudatetaan tuotekohtaisesti joko halvimman hinnan tai kokonaistaloudellisen edullisuuden periaatetta, jolloin hinnan lisäksi tuotteen valinnassa painotetaan myös laatua. Tällöin myös tuotteen toiminnallisuus ja esteettisyys saa painoarvoa valintaprosessissa. Tuotteiden valinnassa huomioidaan myös edellisten äitiyspakkauksien tuotteista saatu palaute. Julkisia hankintoja koskeva laki vaikuttaa pakkauksen sisältöön, sillä sen perusteella tuotteita ei voi valita suoraan esimerkiksi tuotteen valmistusmaan tai toimittajan kotimaan perusteella. (Kela 2018.)

¹ Ks. [vuoden 2018 äitiyspakkauksen verkkosivu \(kela.fi\)](https://www.kela.fi/aitiyspakkauksen-verkkosivu).

Kuva. Äitiyspakkaus, jota jaettiin vuosina 2018–2019. Kuva: Annika Söderblom / Kela.

Kelan tutkimus on selvittänyt vuodesta 1999 kyselyin perheiden kokemuksia äitiyspakkauksesta. Jokaisessa kyselyssä on selvitetty mm. tuotteiden tarpeellisuutta ja käytettävyyttä, tuotevalikoiman riittävyyttä ja asiakkaiden pakkaukselle antamaa yleisarviota. Lisäksi kyselyissä on selvitetty ajankohtaisen tarpeen mukaan esimerkiksi Kelan palveluiden saatavuutta, sähköistä asiointia perhe-etuusasioissa (Bogdanoff ja Hämäläinen 2010) tai vastaajien käsityksiä perhe-etuusjärjestelmän toimivuudesta ja kehittämistarpeista (Heinonen ja Saarikallio-Torp 2017).

Äitiyspakkauksen käyttäjäkokemusten osalta kyselyiden tuloksia on hyödynnetty Kelassa äitiyspakkauksen kehittämistyössä. Perheiden mielipiteet ovat vaikuttaneet mm. siihen, minkälaisia tuotteita pakkaukseen on lisätty. Äitiyspakkauuskyselyillä onkin ollut hyvin käytännölläinen tehtävä perheiden tukijärjestelmän kehittämisessä.

Tässä julkaisussa raportoidaan järjestyksessään 10. äitiyspakkauuskyselyn tuloksia. Kysely toteutettiin ajankohtana, jolloin suomalaisesta äitiyspakkauksesta oli käyty jo jonkin aikaa aktiivista keskustelua myös kansainvälisillä foorumeilla². Pakkauksen herättämän kansainvälisen kiinnostuksen innoittamina kyselyyn lisättiin tällä kertaa kysymyksiä myös äitiyspakkauksesta instituutiona. Tarkoituksena on ollut selvittää, mitä äitiyspakkaus merkitsee suomalaisille perheille 2020-luvun kynnyksellä.

Äitiyspakkauksen institutionaalisen merkityksen lisäksi pohdinta äitiyspakkauksen ekologisuudesta kulkee teemana läpi tämän raportin. Äitiyspakkaus – kuten mikään muukaan instituutio – ei voi väistää keskustelua, joka liittyy ilmastonmuutoksen edellyttämiin uudistuksiin. Luonnonvarojen hupeneminen, ilmaston lämpeneminen ja näiden seurannaisvaikutukset edel-

² Ks. esim. [artikkeli Äitiyspakkaus rakentaa Suomi-kuvaa \(sosiaalivakuutus.fi\)](#).

lyttävät muutoksia niin yksittäisten ihmisten kulutusvalintoihin ja elämäntapaan, talousjärjestelmään ja yhteiskuntien infrastruktuuriin kuin sosiaaliturvajärjestelmäänkin. Tästä syystä myös tämän kyselyn keskeiseksi teemaksi on nostettu ekologisuuteen ja kestäväan kehitykseen liittyvät kysymykset.

Kyselyssä on selvitetty perheiden näkemyksiä esimerkiksi tuotteiden ekologisuuden ja kotimaisuuden merkityksestä. Teemaan liittyen vastaajia on pyydetty pohtimaan myös sitä, tarvitaanko äitiyspakkauksen kaltaista materiaalista avustusta ylipäätään enää maailmassa, jossa aineellisen puutteen sijaan ongelmia aiheuttaa pikemminkin tavarapaljous ja elämäntapa, joka kannustaa ympäristön kannalta kestävämpään ylikuluttamiseen. Strukturoitujen kysymysten lisäksi esille nostetaan myös muita vanhempien esittämiä ajatuksia siitä, miten äitiyspakkauksesta voisi tulla entistäkin ekologisempi kokonaisuus.

Edellä mainittujen painotusten lisäksi uutta tämän vuoden kyselyssä on se, että tällä kertaa äänten ovat päässeet äitien lisäksi myös isät. Aiemmat äitiyspakkauuskyselyt on suunnattu ainoastaan äitiysavustuksen saaneille äideille, ja kyselyyn vastanneiden isien jättämien palautteiden perusteella perheet ovat olleet tyytyväisiä siihen, että vastaajajoukkoa on laajennettu.

”Kiitos kun kuuntelette myös meitä isejä.” Isä

”Hienoa, että myös isiltä halutaan kuulla mielipiteitä ja osallistaa isiä enemmän vanhemmuuteen” Isä

Raportin keskeisin tarkoitus on kuvata kyselytiedon pohjalta äitien ja isien näkemyksiä vuoden 2018 äitiyspakkauksesta. Julkaisu on tuotettu ensisijaisesti äitiyspakkauksesta koskevan kehittämistyön tueksi. Toivomme kuitenkin, että siitä olisi hyötyä myös laajemmin esimerkiksi pohdittaessa yleisemmin äitiyspakkauksen tulevaisuutta osana suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää.

2 AINEISTO JA KYSELYN TOTEUTUS

Vuoden 2019 äitiysavustus- ja perhevapaakyselyllä tavoiteltiin vuoden 2018 äitiyspakkauksen saaneita vanhempia. Ensimmäistä kertaa äitiyspakkauuskyselyn historiassa kysely suunnattiin äitien lisäksi myös isille / lapsen toiselle vanhemmalle.

Kahden viimeisimmän kyselyn tavoin mukaan haluttiin myös niitä vanhempia, jotka ovat valinneet äitiysavustuksen pakkauksen sijaan rahana. Tästä syystä kyselyn otos perustuu satunnaisotantaan Kelan etuusrekisterin äitiysavustuksen saajista. Kysely toteutettiin sähköisenä, joten lisäkritereinä perusjoukon määrittämisessä oli sähköpostiosoitteen löytyminen Kelan asiakastiedoista. Kyselyn perusjoukon muodostavat äitiysavustuksen saajat 1.5.2018–31.3.2019. Otannan äitiysavustuksen kohteena olevat lapset ovat syntyneet toukokuun 2018 ja elokuun 2019 välisenä aikana ja olivat näin ollen kyselyhetkellä noin 4–18 kuukauden ikäisiä. Otokoko oli sekä äiti- että isäkyselyssä yhtä suuri: 3 000 äitiä ja 3 000 isää/lapsen toista vanhempaa.

Isien otoksen muodostaminen tapahtui perusjoukosta sillä kriteerillä, että isä / lapsen toinen vanhempi on käyttänyt vähintään yhden päivän isyysrahaa äitiysavustuksen kohteena olevasta lapsesta. Kyselyn ulkopuolelle jäivät näin ollen ne isät / lapsen toiset vanhemmat, jotka eivät ole käyttäneet lainkaan isyysvapaata. Edellä mainittujen rajausten lisäksi perusjoukosta poistettiin Ahvenanmaalla asuvat henkilöt sekä vanhemmat, joiden lapsi oli kuollut sekä ne perheet, joissa jompikumpi vanhemmista oli kuollut.

Kysely toteutettiin sähköisessä muodossa marraskuun 2019 ja tammikuun 2020 välisenä aikana. Kyselykutsut toimitettiin otokseen valikoituneille henkilöille sähköpostitse ja muistutusviestejä lähetettiin yksi. Isäkyselyn aloitus tapahtui muutamaa viikkoa äitikyselyä myöhemmin, mistä syystä isäkysely oli avoinna tammikuuhun 2020 asti.

Äitiyspakkaus- ja perhevapaakyselylomake muodostuu äitiysavustus- ja perhevapaaosioista. Äitiysavustusosiossa pääosa kysymyksistä keskittyy äitiyspakkauksen tuotteisiin. Perhevapaaosiossa taas tiedustellaan vastaajien mielipiteitä perhevapaista ja perhevapaajärjestelmän uudistamisehdotuksista. Tämän lisäksi lomaketta täydennettiin äitiyspakkauksen yhteiskunnallista merkitystä kartoittavilla kysymyksillä. Tämä raportti keskittyy esittelemään äitiysavustuksen tuloksia. Äitiyspakkauksen tuotteisiin liittyvät kysymykset raportoidaan niiden äitien osalta, jotka ovat ottaneet avustuksen pakkauksena tai molempina; sekä rahana että pakkauksena (mahdollinen niissä perheissä, joihin syntyy kerrallaan useampi kuin yksi lapsi).

Isille suunnattu kyselylomake poikkesi jonkin verran äideille kohdennetusta kyselystä. Äitikyselyssä vastaajien mielipiteitä äitiyspakkauksesta kysyttiin tarkemmin yksittäisten tuotteiden tasolla, kun taas isäkyselyssä äitiyspakkausta koskevia kysymyksiä oli vähemmän. Perhevapaaosio oli sisällöllisesti sama sekä äideille että isille.

Kyselyyn vastasi yhteensä 1 202 äitiä ja 825 isää / lapsen toista vanhempaa. Äitien vastausaktiivisuus oli täten 41 prosenttia ja isien 28 prosenttia. Äitivastaajia oli jonkin verran vähemmän kuin aikaisemmissa äitiyspakkauuskyselyissä (ks. esim. Bogdanoff ym. 2010; Nevalainen ym. 2008; Miettunen ym. 2006). Vastausasteiden vertailu aikaisempiin kyselyihin on kuitenkin hankalaa, sillä vastausasteet ovat laskeneet yleisesti kaikissa kyselyissä erityisesti viimeisen viiden vuoden aikana ja viimeisin äitiyspakkauuskyselyn raportti on noin kymmenen vuoden takaa.

Tutkimusaineiston edustavuutta tarkasteltiin vastaajien iän ja lasten lukumäärän sekä asuinalueen mukaan. Sekä äiti- että isäkyselyssä aktiivisimpia vastaajia olivat yli 35-vuotiaat äidit ja isät. Heikoimmin vastasivat sekä äideistä että isistä / lapsen toisista vanhemmista 26–30-vuotiaat. Esikoislapsen saaneet äidit vastasivat kyselyyn jonkin verran muita äitejä useammin ja vähintään neljän lapsen äidit muita harvemmin. Isäkyselyssä taas isät, joilla on neljä lasta tai enemmän vastasivat hieman muita ahkerammin ja heikoimmin kaksi- ja kolmilapsiset isät. Alueellisessa tarkastelussa äideistä aktiivisimmin vastasivat varsinaissuomalaiset ja eteläsavolaiset ja isistä pirkanmaalaiset ja pohjoisporjalaiset isät.

Kyselyyn vastanneet äidit ja isät eivät poikkea edellä kuvattujen taustatietojen osalta merkittävästi rekisteriotoksen vanhemmista. Katoanalyysin perusteella vastaajien voidaan siis arvioida edustavan perusjoukkoa kohtuullisen hyvin.

3 VASTAAJIEN TAUSTATIETOJA

Lähes puolet kyselyyn vastanneista oli vanhempia, joille kyselyn kohteena oleva lapsi oli esi-koinen (taulukko 1). Noin kolmannekselle sekä äideistä että isistä syntynyt lapsi oli toinen ja noin joka kymmenennelle vastaajalle kolmas. Äideistä hieman harvempi ja isistä hieman use-ampi kuin joka kymmenes ilmoitti, että syntynyt ja kyselyn kohteena oleva lapsi oli järjestyk-sessään vähintään perheen neljäs. Äitiaineiston mukaan vajaa kolmannes ja isäaineiston mu-kaan lähes 40 prosenttia lapsista oli kyselyhetkellä yli vuoden ikäisiä. Useimmat lapset olivat 7–12 kuukauden ikäisiä. Puolivuotiaiden ja sitä nuorempien lasten osuus oli äitiaineistossa va-jaa viidennes ja isäaineistossa selvästi vähemmän, 4 prosenttia.

Kyselyn äitivastaajat olivat keskimäärin jonkin verran isävastaajia nuorempia. Äideistä joka kymmenes ja isistä noin 3 prosenttia oli 25-vuotias tai sitä nuorempi. Äideistä runsas neljännes ja isistä vajaa viidennes oli 26–30-vuotiaita. Noin 40 prosenttia sekä äiti- että isävastaajista oli 31–35-vuotiaita. Noin viidennes äideistä ja runsas neljännes isistä oli 36–40-vuotiaita. Yli 40-vuotiaita vastaajia oli isäaineistossa selvästi enemmän kuin äitiaineistossa.

Vastaajien koulutuksessa ei ole suuria eroja äiti- ja isävastaajien välillä. Valtaosa kyselyyn vas-tanneista sekä äideistä että isistä on suorittanut ammatillisen tai opistotasaisen tutkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon. Noin 30 prosenttia äideistä ja 26 prosenttia isistä on suoritta-nut korkeakoulututkinnon. Vajaa kymmenen prosenttia vastaajista on peruskoulun tai lukion suorittaneita.

Valtaosa isistä, 88 prosenttia, oli kyselyhetkellä työssä (palkansaajana tai yrittäjänä). Äideiltä työmarkkina-asematietoa kysyttiin ajalta ennen kyselyn kohteena olleen lapsen syntymää. Tuolloin valtaosa äideistä, 76 prosenttia, oli työssä joko palkansaajana tai yrittäjänä. Joka kym-menes äitivastaaja oli kotona hoitamassa aikaisemmin syntynyttä lasta. Äideistä noin 7 pro-senttia oli ennen lapsen syntymää työttömänä.

Vastaajista lähes 40 prosenttia asuu Kelan eteläisen vakuutuspiirin alueella. Muutoin vastauk-set ovat jakautuneet maantieteellisesti kohtuullisen tasaisesti.

Taulukko 1. Vastaajien taustatietoja.

		Äidit, N	Äidit, %	Isät, N	Isät, %
Monesko lapsi?	Ensimmäinen	594	49,5	367	44,5
	Toinen	388	32,3	276	33,5
	Kolmas	125	10,4	90	10,9
	Vähintään neljäs	94	7,8	91	11,0
	Yhteensä	1 201	100,0	824	100,0
Lapsen ikä	≤ 6 kk	229	18,8	33	4,0
	7–9 kk	293	24,5	207	25,2
	10–12 kk	313	26,1	263	32,1
	13–24 kk	367	30,7	317	38,7
	Yhteensä	1 202	100,0	820	100,0
Vanhemman ikä	≤ 25 v.	122	10,4	27	3,4
	26–30 v.	318	27,2	153	19,2
	31–35 v.	425	36,3	291	36,5
	36–40 v.	254	21,7	221	27,7
	> 40 v.	51	4,4	105	13,2
	Yhteensä	1 170	100,0	797	100,0
Koulutus	Peruskoulu	33	2,7	27	3,3
	Lukio	67	5,6	54	6,6
	Ammatillinen koulutus	331	27,5	288	35
	Opistotason koulutus	30	2,5	24	2,9
	Alempi AMK-tutkinto	382	31,8	212	25,8
	Ylempi AMK-tutkinto	26	2,2	25	3,0
	Kandidaattitutkinto	40	3,3	22	2,7
	Maisteritutkinto	247	20,5	149	18,1
	Lisensiaatin/tohtorin tutkinto	46	3,8	21	2,6
Yhteensä	1 202	100,0	822	100,0	
Työmarkkina-asema^a	Ansiotyössä palkansaajana	885	73,7	672	81,6
	Ansiotyössä yrittäjänä	24	2,0	55	6,7
	Kotona hoitamassa vanhempaa/aiemmin syntynyttä lasta	129	10,7	6	0,7
	Opiskelija	74	6,2	14	1,7
	Työtön	79	6,6	16	1,9
	Muu	10	0,8	61	7,4
	Yhteensä	1 201	100,0	824	100,0
Kelan vakuutusalue	Eteläinen vakuutuspiiri	456	38,0	327	39,9
	Itäinen vakuutuspiiri	170	14,2	118	14,4
	Keskinen vakuutuspiiri	222	18,5	137	16,7
	Läntinen vakuutuspiiri	183	15,2	103	12,6
	Pohjoinen vakuutuspiiri	170	14,2	134	16,4
	Yhteensä	1 201	100,0	819	100,0

^aÄideiltä työmarkkina-asemaa kuvaava tieto on ajalta ennesn lapsen syntymää ja isiltä kyselyhetkeltä.

4 ÄITIYSAVUSTUS RAHANA PAKKAUKSEN SIJAAN

Kyselyyn vastanneista vanhemmista äitiysavustuksen otti äitiyspakkauksena 70 prosenttia ja rahana 29 prosenttia. Äitiysavustuksen muodon valinnan kannalta sillä, onko syntynyt lapsi perheelle ensimmäinen vai ei, on merkitystä: lähes kaikki esikoislusten vanhemmista ottivat avustuksen pakkauksena (94 %). Kyselyyn vastanneista ensimmäisen lapsen saaneista vanhemmista äitiysavustuksen otti rahana ainoastaan 5 prosenttia, kun taas niistä perheistä, joissa oli jo yksi tai useampi lapsi, äitiysavustuksen otti rahana noin puolet. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Äitiysavustuksen rahana ja pakkauksena valinneet (% , N = 2 027).

	Ensimmäisen lapsen saaneet	Muut	Yhteensä
Äitiyspakkauksena	94	49	70
Rahana	5	50	29
Molempina ^a /EOS	1	1	1
Yhteensä	100	100	100

^a Mahdollista vain monikkoraskauksissa.

Äitiysavustuksen rahana ottaneilta äideiltä kysyttiin, miten paljon erilaiset syyt vaikuttivat päätökseen ottaa avustus rahana pakkauksen sijaan. Vastaajat arvioivat eri tekijöiden merkitystä viisiportaisella asteikolla, ja heillä oli mahdollisuus valita useita vastausvaihtoehtoja. Annettujen vaihtoehtojen lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus kertoa muita syitä tai tarkentaa vastaustaan avoimella vastauksella.

Useimmilla vastaajilla (84 %) raha-avustuksen valintaan vaikutti ainakin jonkin verran se, että he olivat aikaisemmin ottaneet äitiyspakkauksen, eivätkä pakkauksen tuotteet olleet siitä syystä tällä kertaa tarpeellisia. Suurin osa vastaajista (91 %) myös kertoi, että rahojen käyttäminen muihin lapselle tehtäviin hankintoihin vaikutti raha-avustuksen valitsemiseen ainakin jonkin verran. (Kuvio 2.)

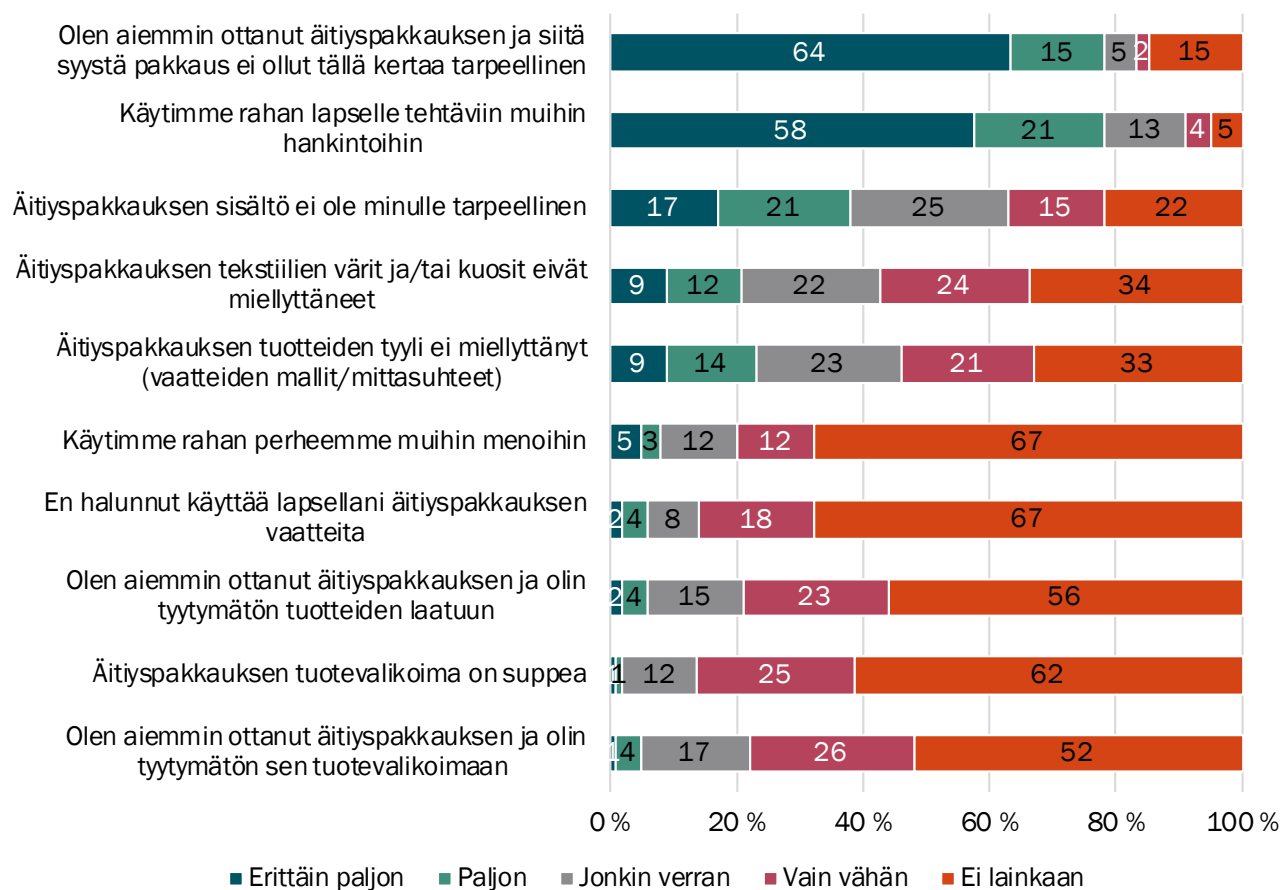
”Olin säästänyt ensimmäisen lapsen äitiyspakkauksesta lähes kaiken, eikä sen takia ollut tarvetta uudelle.” Äiti

”Saimme paljon lahjoitettuna vaatteita, kannatti ottaa rahana avustus tästä syystä. Rahalla ostettiin pinnasänky.” Äiti

”Äitiyspakkauksen tarpeelliset tuotteet, kuten makuupussit oli valmiina edellisiltä lapsilta, joten koimme että sillä rahalla saa ostettua enemmän ja juuri sitä vaatetta ja tarviketta mitä tarvitsee.” Äiti

Kaikkein vähiten raha-avustuksen valitsemiseen vaikuttivat rahan käyttäminen perheen muihin menoihin ja haluttomuus käyttää lapsella äitiyspakkauksen vaatteita: 67 prosenttia vastaajista ilmoitti, että näillä syillä ei ollut lainkaan merkitystä raha-avustuksen valitsemiseen. (Kuvio 2, s. 13.)

Kuvio 2. Miksi äitiysavustus valittiin ottaa rahana pakkauksen sijaan (% , N ~ 320).

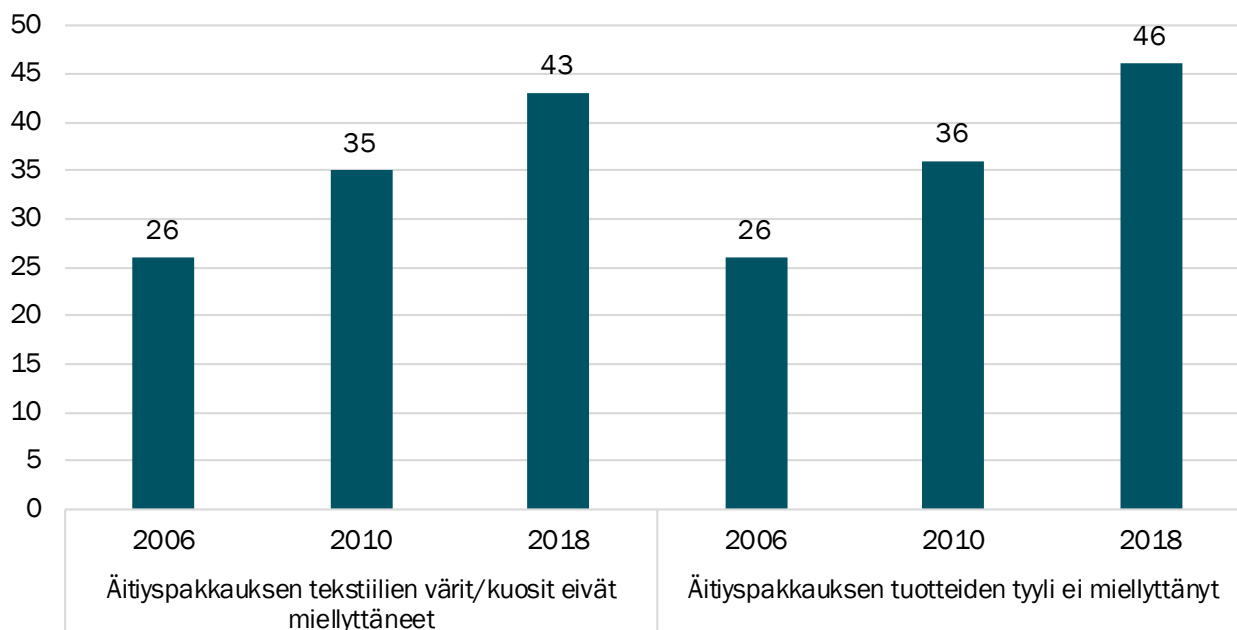
Noin joka viides raha-avustuksen valinnut äiti oli ollut vähintään jonkin verran tyytymätön aiemmin ottamansa äitiyspakkauksen tuotteiden laatuun ja/tai tuotevalikoimaan, ja valitsi sen vuoksi ottaa äitiysavustuksen rahana pakkauksen sijaan (kuvio 2).

”Pieniä vaatteita ei juurikaan ollut joten niitä piti ostaa.” Äiti

Tyytymättömyydellä äitiyspakkauksen tuotteiden ulkonäköön oli ensimmäisen lapsen saaneille äideille hieman muita enemmän merkitystä raha-avustuksen valinnassa, kuten myös rahan käyttämisellä muihin lapselle tehtäviin hankintoihin ja sillä, että pakkauksen sisältö koettiin tarpeettomaksi.

Useilla äideillä raha-avustuksen valintaan oli ainakin jonkin verran vaikuttanut se, etteivät he olleet tyytyväisiä äitiyspakkauksen tekstiilien väreihin ja/tai kuoseihin (43 %) tai tuotteiden tyyliin (46 %). Tyytymättömyys tuotteiden väreihin ja tyyliin on hieman lisääntynyt: vuonna 2010 noin 36 prosenttia vastaajista ilmoitti tuotteiden värien tai tyylin vaikuttaneen ainakin jonkin verran avustuksen valitsemiseen rahana pakkauksen sijasta (Bogdanoff ja Hämäläinen 2011) ja vuonna 2006 tuotteiden värit tai tyyli vaikuttivat raha-avustuksen ottamiseen ainakin jonkin verran vain 26 prosentilla vastaajista (Miettunen ym. 2006). (Kuvio 3, s. 14.) Muiden tekijöiden suhteen ei ollut tapahtunut mainittavaa ajallista muutosta.

Kuvio 3. Vaikutti raha-avustuksen valintaan vähintään jonkin verran (%; N~143 (2006), N~446 (2010), N~320 (2018)).

Noin 10 prosenttia äitiysavustuksen rahana valinneista vastaajista kertoi kysymyksen avotekstikentässä muista tekijöistä, jotka vaikuttivat päätökseen valita raha-avustus. Useimmat vastaukset käsitelivät vaatteiden saamista muualta, esimerkiksi vanhemmilta sisaruksilta, sukulaisilta tai kirpputorilta. Muutamat vastaajat myös korostivat, että he olivat valinneet raha-avustuksen ympäristösyistä.

”Itse tykkään ostaa erityisesti lastenvaatteita käytettynä, koska niitä myydään uudenveroisena halpaan hintaan kirpputoreilla. Tämä oli suurin syy etten ottanut äitiyspakkausta.” Äiti

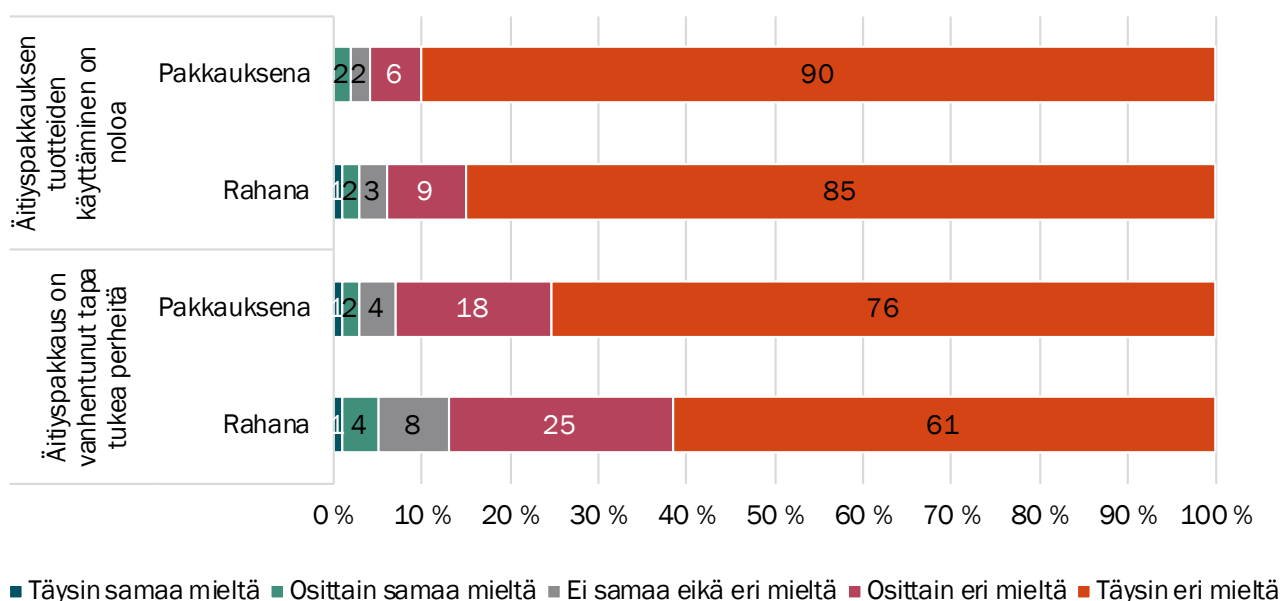
”Koin että raha-avustuksella saan kirpputorilta ostettua kappalemäärältään enemmän ja enemmän omantyyllisiä vaatteita ja tarvikkeita.” Äiti

”Ympäristösyöt ja ilmastonmuutoksen torjuminen. On ekologisempaa ostaa käytettynä, joten olen halunnut hankkia kaiken vauvalle käytettynä. En ottanut pakkausta, koska tuotteet ovat uusia.” Äiti

Raha-avustuksen valintaan vaikuttaneiden tekijöiden lisäksi kaikilta vastaajilta kysyttiin kahden väittämän avulla siitä, miten he näkevät äitiyspakkauksen nykyaikaisuuden ja käytettävyyden. Sekä pakkauksen että raha-avustuksen valinneilta vanhemmilta kysyttiin, kokevatko he äitiyspakkauksen tuotteiden käyttämisen nolona, ja onko äitiyspakkaus heidän mielestään vanhentunut tapa tukea perheitä. Vastaajilla oli mahdollisuus kertoa mielipiteensä väitteisiin viisiportaisella asteikolla.

Suurin osa niin äitiysavustuksen rahana kuin pakkauksenakin ottaneista ilmoitti olevansa täysin eri mieltä sen kanssa, että äitiyspakkauksen tuotteiden käyttäminen olisi noloa. Myöskään näkemys siitä, että äitiyspakkaus olisi vanhentunut tapa tukea perheitä ei saanut juurikaan kannatusta vastaajien keskuudessa: 76 prosenttia äitiysavustuksen pakkauksena valinneista ja 61 prosenttia raha-avustuksen valinneista oli tämän väitteen kanssa täysin eri mieltä. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli ainoastaan 1 prosentti sekä pakkauksen että raha-avustuksen valinneista. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Kokemus äitiyspakkauksen nykyaikaisuudesta ja käytettävyydestä. (% , N = 1 412 (äitiysavustuksen pakkauksena ottaneet), N = 586 (äitiysavustuksen rahana ottaneet)).

5 ÄITIYSPAKKAUKSEN YLEINEN MERKITYS

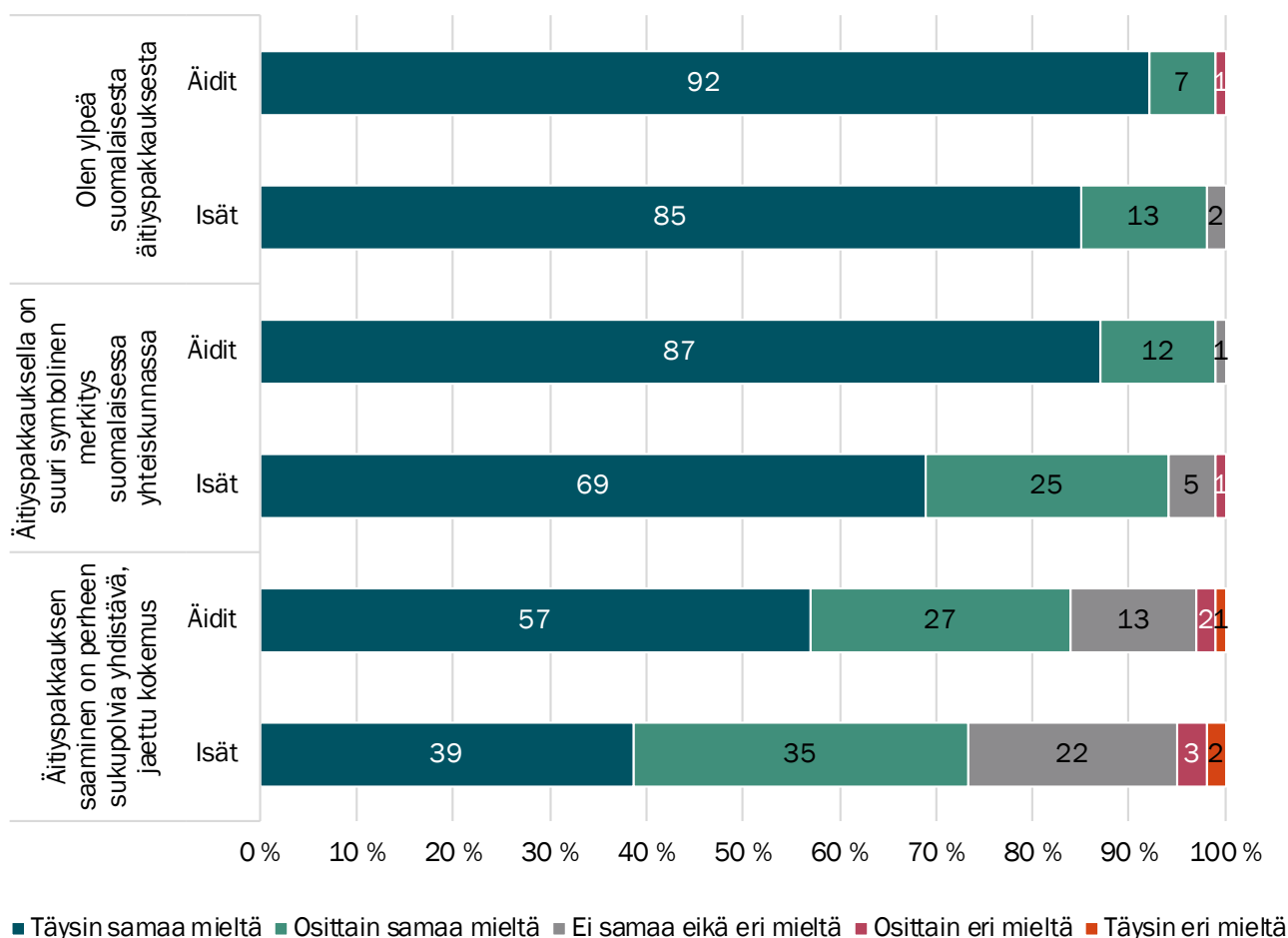
5.1 Äitiyspakkauksen yhteiskunnallinen merkitys

Isiltä ja äideiltä kysyttiin kolmen väittämän avulla siitä, millaisena he näkevät äitiyspakkauksen institutionaalisen merkityksen osana suomalaista yhteiskuntaa. Vastaajat saivat ottaa kantaa väitteisiin ”olen ylpeä suomalaisesta äitiyspakkauksesta”, ”äitiyspakkauksella on suuri symbolinen merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa” ja ”äitiyspakkauksen saaminen on perheiden sukupolvia yhdistävä, jaettu kokemus” viisiportaisella asteikolla.

Sekä isät että äidit olivat ylpeitä suomalaisesta äitiyspakkauksesta: lähes jokainen vastaaja oli vähintään osittain samaa mieltä tämän väitteen kanssa, ja 92 prosenttia äideistä ja 85 prosenttia isistä olivat väitteen kanssa täysin samaa mieltä. Myös suurin osa isistä ja äideistä näkivät äitiyspakkauksen symbolisen merkityksen merkittävänä. (Kuvio 5.)

Erityisesti äidit kokivat äitiyspakkauksen sukupolvia yhdistäväksi perinteeksi, vaikkakin väite sai kannatusta kaikkien vanhempien keskuudessa: äideistä 57 prosenttia ja isistä 39 prosenttia oli väitteen kanssa täysin samaa mieltä. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Äitiyspakkauksen yhteiskunnallinen merkitys (% , N = 1 195 (äidit), N = 820 (isät)).

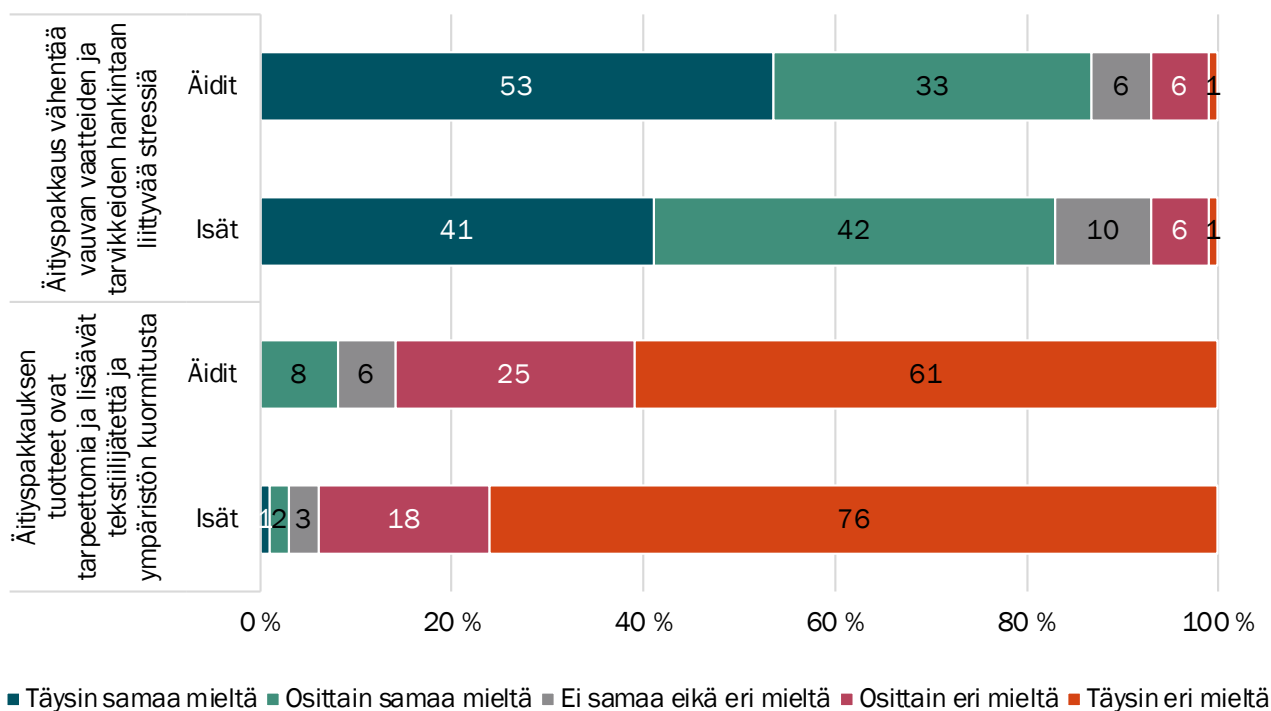

5.2 Eri tekijöiden tärkeys äitiyspakkauksessa

Vanhempien näkemyksiä äitiyspakkauksen tärkeydestä ja sen tuotteiden yleisestä tarpeellisuudesta käsiteltiin kahden asiaa eri näkökulmista tarkastelevan väittämän avulla: toisaalta vanhempia pyydettiin kertomaan näkemyksensä siitä, vähentääkö äitiyspakkaus vauvan vaatteiden ja tarvikkeiden hankintaan liittyvää stressiä, ja toisaalta sitä, näkevätkö he äitiyspakkauksen tuotteet tarpeettomina ja ympäristöä kuormittavina.

Suurin osa vastaajista koki, että äitiyspakkaus vähentää stressiä, joka liittyy vauvan vaatteiden ja tarvikkeiden hankintaan: 86 prosenttia äideistä ja 83 prosenttia isistä oli tätä kuvanneen väittämän kanssa vähintään osittain samaa mieltä. Myös ympäristönäkökulmasta katsottuna äitiyspakkaus ja sen tuotteet nähtiin tärkeinä: alle joka kymmenes äiti oli osittain tai täysin samaa mieltä väitteen ”äitiyspakkauksen tuotteet ovat tarpeettomia ja lisäävät tekstiilijätettä ja ympäristön kuormitusta” kanssa, ja isistä näin ajatteli ainoastaan 3 prosenttia. (Kuvio 6, s. 17.)

Kuvio 6. Vanhempien näkemyksiä äitiyspakkauksen merkityksestä vauvan tuloon valmistautumisessa ja tuotteiden aiheuttamasta ekologisesta kuormituksesta (% , N = 1 195 (äidit), N = 818 (isät)).

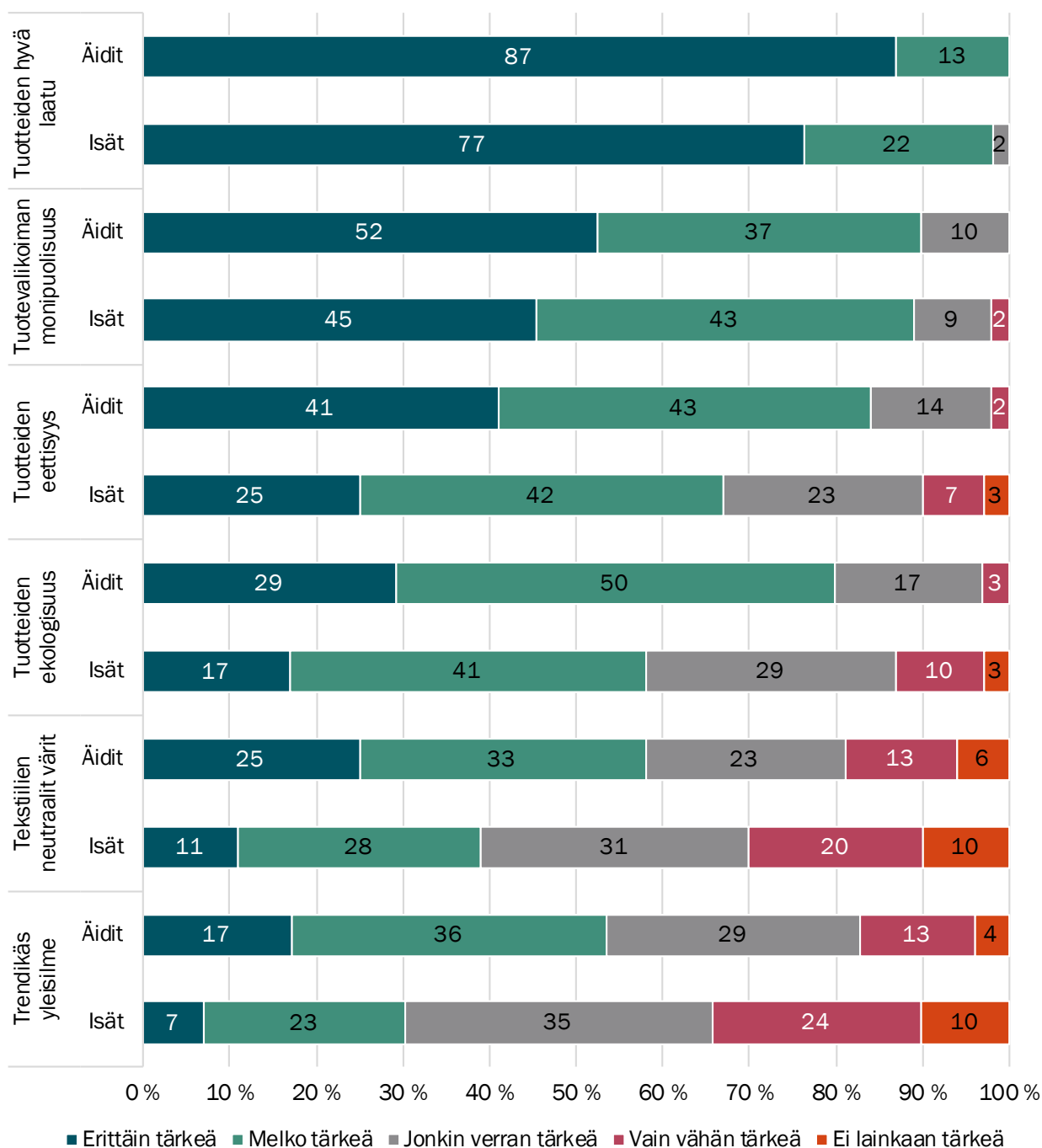

Yleisten väittämien lisäksi äitiyspakkauksen valinnoita vanhempia pyydettiin arvioimaan kuudesta eri tekijästä, kuinka tärkeinä he äitiyspakkauksista yleisesti ajatellen niitä pitivät. Jokaisen tekijän tärkeyttä arvioitiin viisiportaisella asteikolla. Annettujen vastausvaihtoehtojen lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus nimetä muita tekijöitä, joita he pitävät äitiyspakkauksessa tärkeinä.

Vastaajien mielestä tärkein asia äitiyspakkauksessa on tuotteiden hyvä laatu: 77 prosenttia isistä ja 87 prosenttia äideistä pitää sitä erittäin tärkeänä ja lähes kaikki (99 %) vastaajista näkevät sen vähintään melko tärkeänä. Toiseksi tärkeimpänä tekijänä vastaajat pitävät tuotevalikoiman monipuolisuutta. Kaikista vähiten tärkeänä vastaajat pitävät trendikästä yleisilmettä ja tekstiilien neutraalia ulkonäköä: noin neljännes vastaajista piti näitä vain vähän tai ei lainkaan tärkeinä. (Kuvio 7, s. 18.)

Pakkauksen eettisyys oli vastaajien mielestä tärkeää: äideistä 85 prosenttia ja isistä 67 prosenttia piti pakkauksen eettisyyttä melko tai erittäin tärkeänä. Myös ekologisuus sai kannatusta, sillä 79 prosenttia äideistä ja 58 prosenttia isistä piti sitä vähintään melko tärkeänä. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Eri tekijöiden tärkeys äitiyspakkauksessa (% , N = 858 (äidit), N = 546 (isät)).

Äidit pitävät pitivät systemaattisesti kaikkia tekijöitä tärkeämpänä kuin isät, ja isät ja äidit poikkeavatkin jokaisen esitetyn tekijän suhteen tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. Ensimmäisen lapsen saaneet eivät taas poikenneet niistä, joilla oli jo ennestään yksi tai useampi lapsi.

Myös koulutusryhmittäin oli tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, mitä tekijöitä pidettiin tärkeinä. Korkeammin koulutetut pitivät tuotevalikoiman monipuolisuutta ja tuotteiden trendikästä yleisilmettä erittäin tärkeänä muita koulutusryhmiä harvemmin, kun taas tuotteiden ekologisuus ja eettisyys olivat korkeakoulutuksen saaneille muita koulutusryhmiä tärkeämpää.

14 prosenttia kysymykseen vastanneista isistä ja noin joka neljäs kysymykseen vastanneista äideistä kertoi annettujen vastausvaihtoehtojen lisäksi muista tekijöistä, joita he pitivät äitiyspakkauksessa tärkeinä. Eniten mainittiin tuotteiden käytännöllisyyteen ja toimivuuteen liittyviä asioita. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi käytön helppous, tuotteiden tarpeellisuus suhteessa omaan arkeen, vaatteiden oikea koko ja malli, tavaran hyödyllisyys sekä eri vuodenaikojen huomioiminen.

”Tuotteiden käytännöllisyys (helppo pukea vaatteet vauvan päälle, pesunkesto 60 astetta, pienellä vauvalla ei erikseen sukkia ja housuja vaan puolipotkuhousut)” Äiti

”Vaatteiden koon säätömahdollisuus, jolloin voisi käyttää pitempään” Isä

”Tuotteiden kokovalikoima ja soveltuvuus eri vuodenaikoihin.” Isä

”Tuotteiden käytön helppous” Äiti

Muutamit vastaajat korostivat, että äitiyspakkauksen tuotteiden kotimaisuus on heille tärkeä asia. Lisäksi esiin nousi mieleisten värien ja kuosien tärkeys sekä tuotteiden turvallisuus.

”Tuotteet voisivat olla kaikki Suomessa valmistettuja. Laatu korvaa määrän.” Äiti

”Tuotteiden ajaton yleisilme.” Äiti

”Söpöt värikkäät kuosit. Myös neutraaleja toki hyvä olla.” Äiti

”Turvallisuus, muovit ja kemikaalit minimiin.” Äiti

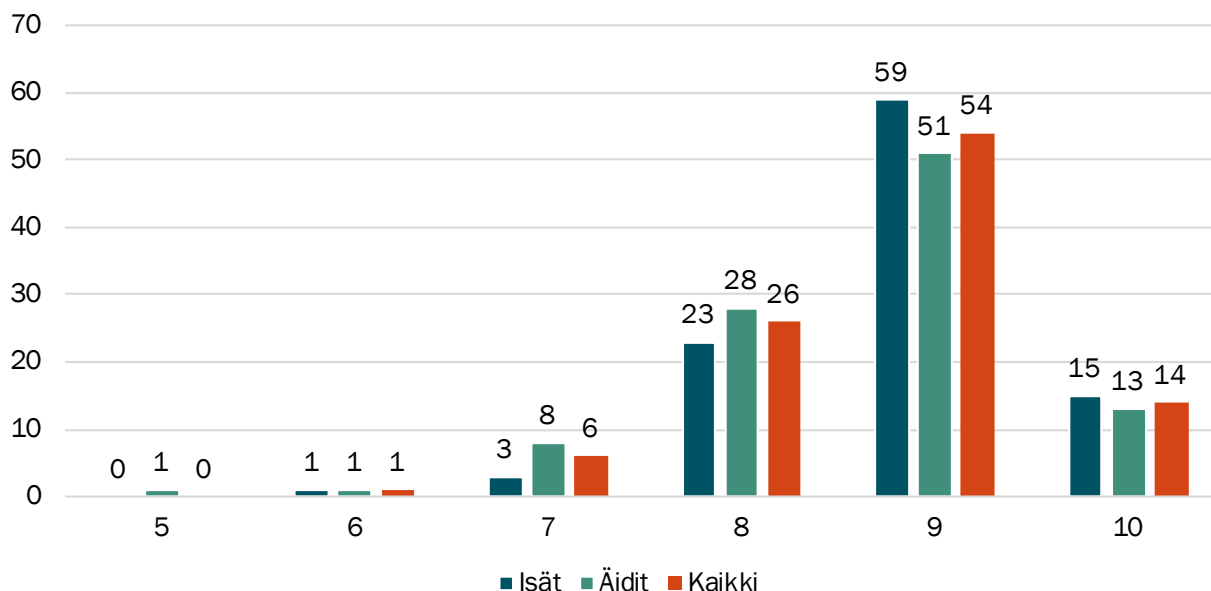
6 VUODEN 2018 ÄITIYSPAKKAUS

6.1 Yleinen tyytyväisyys äitiyspakkaukseen

Vanhemmat olivat kouluarvosanalla mitattuna pakkaukseen varsin tyytyväisiä: heidän pakkaukselle antamien kouluarvosanojen keskiarvo oli 8,7. Yleisin arvosana on 9, ja sen antoi pakkaukselle yli puolet (54 %) vastaajista. Huomionarvoista on myös se, että ainoastaan 7 prosenttia vastaajista antoi pakkaukselle arvosanan 7 tai huonomman. (Kuvio 8, s. 20.)

Isät olivat kouluarvosanalla mitattuna äitiyspakkaukseen jonkin verran äitejä tyytyväisempiä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna nuoremmat isät ja äidit suhtautuivat vanhempia kriittisemmin äitiyspakkaukseen. Ruotsinkieliset äidit olivat pakkaukseen suomenkielisiä äitejä tyytyväisempiä, samoin kuin korkeakoulutuksen saaneet vanhemmat muihin koulutusryhmiin verrattuna.

Kuvio 8. Isien ja äitien pakkaukselle antamien kouluarvosanojen jakauma (% , N = 876 (äidit), N = 547 (isät), N = 1 423 (kaikki)).

6.2 Tuotteiden tarpeellisuus

Äideiltä tiedusteltiin äitiyspakkauksen tuotteiden tarpeellisuutta vielä tarkemmin tuotekohtaisesti³. Pakkauksen tuotteet koettiin pääosin tarpeellisiksi. Pakkauksen tarpeellisimmiksi tuotteiksi arvioitiin kylpypyyhe, peitemakuupussi, peite, pussilakana, tavalliset bodyt ja sideharsot. Tarpeettomimpia tuotteita olivat äitien arvioiden mukaan huopatossut, patja, unipussi/yöpuku, lapasen pidikkeet, ensilusikka ja potkuhousut. Huopatossut arvioitiin ylivoimaisesti tarpeettomimmaksi pakkauksen tuotteista, mutta toisaalta ne olivat pakkauksen ainoa tuote, jonka yli puolet kysymykseen vastanneista määritteli melko tai täysin tarpeettomiksi. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Tarpeellisimmat ja tarpeettomimmat tuotteet (% , N ~ 874 äitiä).

Tarpeellisimmat	% ^a	Tarpeettomimmat	% ^b
Kylpypyyhe	96	Huopatossut	76
Peitemakuupussi	96	Patja	45
Peite	95	Unipussi/yöpuku	38
Pussilakana	94	Lapasen pidikkeet	38
Bodyt	94	Ensilusikka	38
Sideharsot	93	Potkuhousut	37

^a Tuotteen erittäin tai melko tarpeelliseksi arvioineiden osuus

^b Tuotteen erittäin tai melko tarpeettomaksi arvioineiden osuus

³ Kyselyn tuotekohtaisesta listauksesta oli virheellisesti jäänyt puuttumaan pakkaukseen sisältynyt kevyttoppapuku. Kyseisen tuotteen tarpeellisuus perheille jäi siis harmillisesti selvittämättä.

Vaatteista tarpeellisimpia olivat äitien arvioiden mukaan ulkohaalari, lämpötöppöset ja rukka-set, villahaalari sekä bodyt. Muista tekstiileistä tarpeellisimpina pidettiin kylpypyyhettä, peitemakuupussia ja peitettä, ja muista tuotteista tarpeellisimpia olivat kynsisakset, hammasharja, kuumemittari ja hiusharja. (Kuvio 9, s. 22.)

Muutamit pakkauksen tuotteista jakoivat vastaajien mielipiteitä tuotteen tarpeellisuuden suhteen. Tällaisia tuotteita olivat esimerkiksi unipussi, potkuhousut, patja, kondomit, liukuvoide, ensilusikka ja lapasen pidikkeet (kuvio 9). Unipussista ja ensilusikasta raportoitiin myös paljon laatuongelmia, mikä voi osaltaan selittää eroja vastaajien mielipiteissä. Pakkauksen tuotteiden laatuongelmia käsitellään tarkemmin luvussa 6.3.

Äitiyspakkauksen uutuustuotteena ollut maistelututti oli myös yksi vastaajien mielipiteitä jakaneista tuotteista: yli joka neljäs vastaaja koki sen erittäin tarpeelliseksi ja lähes joka viides erittäin tarpeettomaksi (kuvio 9). Myös avoimissa vastauksissa maistelututti nostettiin esille sekä yhtenä pakkauksen turhimmista tuotteista että todellisena löytönä, jota ei olisi itse tullut ostaneeksi.

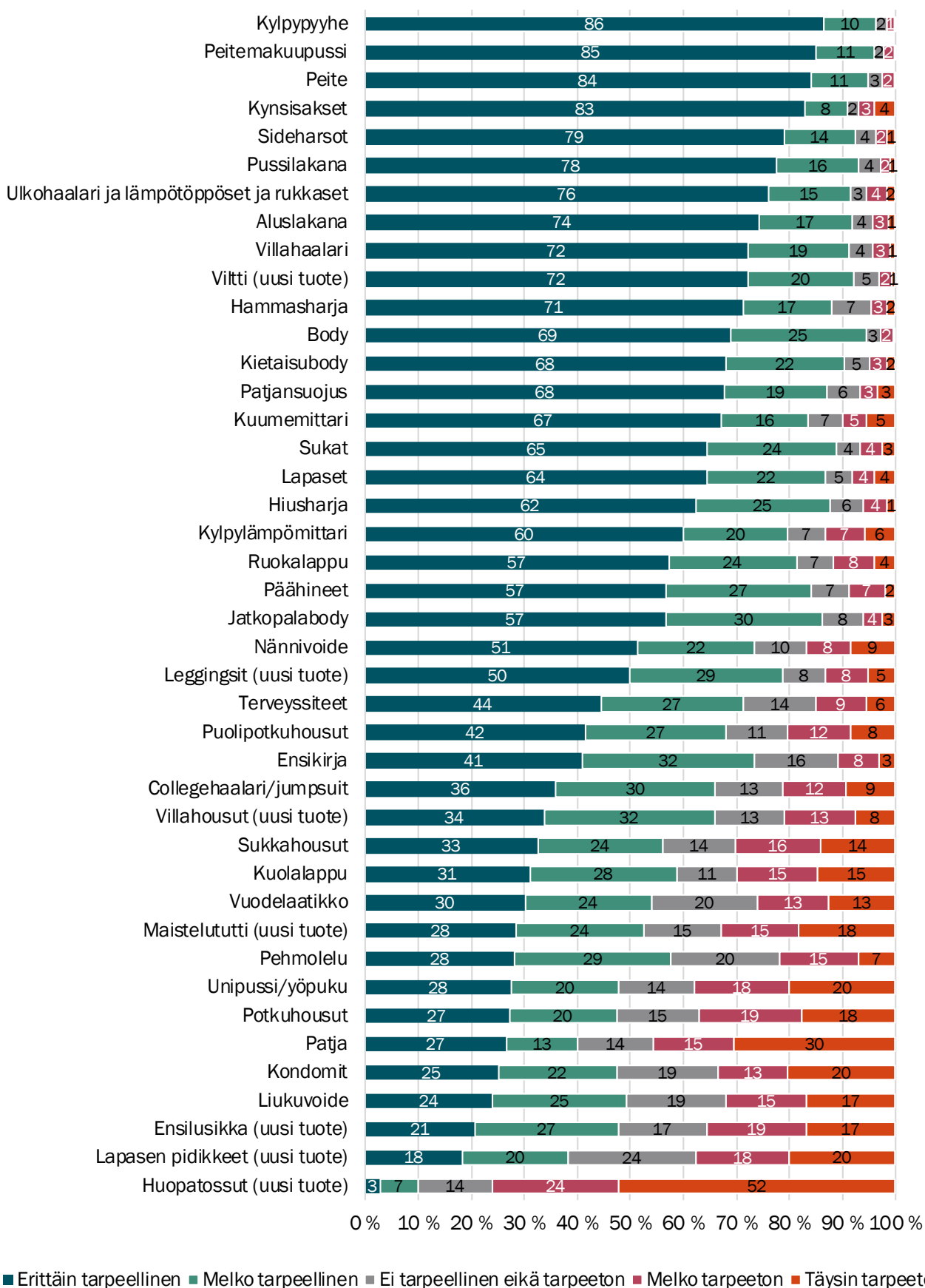
”Maistelututti ja ensilusikka olivat täysin turhia meidän perheelle.” Äiti

”Maistelututti on huippujuttu olla pakkauksessa. Se on tuote, jota ei itse ehkä hankkisi kaupasta/kokisi tarpeellisenä, mutta se on myös ollut todella kovassa käytössä.” Äiti

Maistelututin lisäksi vuoden 2018 äitiyspakkauksessa oli mukana kuusi tuotetta tai tuoteryhmää, joita ei ollut lainkaan edellisessä äitiyspakkauksessa: viltti, leggingsit, villahousut, ensilusikka, lapasen pidikkeet ja huopatossut. Pakkaukseen lisätyistä uusista tuotteista tarpeellisimmaksi koettiin viltti: 72 prosenttia äideistä ilmoitti viltin olleen erittäin tarpeellinen tuote. Uutuustuotteista ensilusikka, lapasen pidikkeet ja huopatossut sijoittuivat äitien arvioissa pakkauksen vähiten tarpeellisiin tuotteisiin. (Kuvio 9.)

Ensimmäisen lapsen saaneet ja muut äidit erosivat muutamien tuotteiden kohdalla toisistaan sen suhteen, kuinka tarpeelliseksi he tuotteen näkivät. Erityisesti villahousut, sukkahousut, hiusharja ja kynsisakset olivat tuotteita, jotka ensisynnyttäjät arvioivat muita äitejä tarpeellisemmaksi. Hammasharja ja terveystiteet taas olivat tuotteita, jotka ensimmäisen lapsen saaneet arvioivat muita äitejä vähemmän tarpeelliseksi. Tuotteiden tarpeellisuutta kuvaavat kuviot ensimmäisen lapsen saaneille ja muille on esitelty liitteissä 1 ja 2.

Kuvio 9. Äitiyspakkauksen tuotteiden tarpeellisuus (%; N ~ 874 äitiä).

6.3 Äitiyspakkauslaatikon käyttö vuoteena

Vajaa kolmannes (30 %) äideistä kertoi käyttäneensä äitiyspakkauksen laatikkoa lapsen vuoteena. Äitiyspakkauslaatikon käyttö lapsen vuoteena on vähentynyt viime vuosina: vuonna 2017 37 prosenttia ja vuonna 2010 42 prosenttia äideistä ilmoitti käyttäneensä laatikkoa vuoteena lapselle. Tätä aikaisemmin laatikon käyttämisestä lapsen vuoteena ei ole kysytty, mutta esimerkiksi vuonna 2006 vuodelaatikon ilmoitti vähintään melko tarpeelliseksi tuotteeksi 65 prosenttia vastaajista. (Miettunen ym. 2006; Bogdanoff ja Hämäläinen 2011).

Useat vastaajat kertoivat näkemyksiään äitiyspakkauksen laatikosta ja sen käytöstä myös antaessaan yleistä palautetta pakkauksesta avokysymyksen kautta. Vauvan vuoteena toimimisen lisäksi äitiyspakkauslaatikolle esitettiin myös muita käyttötarkoituksia: laatikkoa on käytetty esimerkiksi säilytyksessä.

Laatikon käyttötarkoituksen lisäksi laatikon ulkonäöstä annettiin palautetta. Suurin osa laatikon ulkonäköä kommentoineista kehui sitä, mutta myös kielteisempää palautetta annettiin. Äitiyspakkauslaatikon kuosi on valittu vuonna 2017 järjestetyn nuorille suunnittelijoille ja kuvittajille suunnatun kilpailun kautta.

”Molemmat lapset nukkuneet aluksi laatikossa sitten pinniksessä jossa laatikko” Äiti

”On kiva idea, että laatikosta saa sängyn, mutta onko se enää tätä päivää?” Äiti

”Pakkauslaatikko itsessään oli myös ihana, virkistävä ja erityisen mukavaa oli, että sitä varten oltiin järjestetty kilpailu. Laatikoitan säästän: kanteen kirjoitan isolla ”Lapsuusmuistoja” ja lapsen nimen. Laatikkoon kerätään vaatteista koulutöihin kaikenlaista 18 vuoden ajan.” Äiti

”Pakkaus itsessään on kaunis ja kiva säilytyslaatikkona myöhemmässä käytössä.” Äiti

”Pahvilaatikko oli järkyttävän ruma. Sitä kuitenkin tarvitaan sängynä, joten sen suunnittelussa saisi pitää mielessä että sitä ei katsele lapsi vaan vanhemmat. Sen pitäisi olla riittävän neutraalin näköinen, jotta se sopii kaikille.” Äiti

6.4 Tuotteiden laatu

Äideiltä kysyttiin, oliko pakkauksessa tuotteita, joiden laatu (esimerkiksi kestävyys, käyttömukavuus tai pestävyys) ei ollut riittävän hyvä. Kysymyksessä äiti sai kunkin tuotteen kohdalla valita valmiista vastausvaihtoehdoista sopivimman laatuongelman. Lisäksi hänellä oli mahdollisuus kirjata avokenttään jonkin muu samassa tuotteessa esiintynyt laatuongelma tai tarkentaa antamaansa vastausta.

Lähes joka toinen äitiysavustuksen pakkauksena ottaneista äideistä (47 %) raportoi vähintään yhden äitiyspakkauksen tuotteen olleen laadultaan riittämätön (taulukko 4, s. 24). Vastaajien palautteen perusteella tekstiilien keskeinen ongelma oli usein kankaan huono laatu ja pesunkestävyys sekä vaatteiden kohdalla liian pieni koko. Muita kuin tekstiilituotteita taas pidettiin avovastausten

perusteella usein tärkeinä ja tarpeellisina, mutta kritiikkiä sai pakkaukseen valittujen tuotteiden malli, joka koettiin epämukavaksi tai hankalaksi käyttää. Lisäksi muiden kuin tekstiilituotteiden kohdalla raportoitiin muita enemmän tuotteen olleen jo valmiiksi rikki tai viallinen. (Taulukko 5.)

Taulukko 4. Tuotteiden laatuongelmista raportoineet vastaajat.

Raportoi vähintään yhdestä laatuongelmasta	n	%
Kyllä	415	47
Ei	465	53
Yhteensä	880	100

Taulukko 5. Tuotteista raportoitujen laatuongelmien jakauma. (% , N = 415 äitiä).

Laatuongelma	Vaatteet	Muut tekstiilit	Muut tuotteet	Yhteensä
Rikkoutui käytössä/pesussa	37	61	17	35
Liian pieni	21	5	4	15
Liian iso	5	3	5	5
Epämukava/hankala käyttää	30	23	46	33
Oli jo valmiiksi rikki/viallinen	4	8	22	8
Muu vika	4	2	6	4
Yhteensä	100	100	100	100

Taulukko 6. Tuotteissa raportoidut laatuongelmat.

Tuote, jossa raportoitu laatuongelmia (N = 1 571)	%
Leggingsit	10,7
Kietaisubody	9,2
Huopatosset	7,1
Body	6,6
Ruokalappu	5,4
Ensilusikka	4,9
Unipussi/yöpuku	4,4
Jatkopalabody	4,2
Kynsisakset	3,7
Päähineet	3,6
Collegehaalari/jumpsuit	3,4
Puolipotkuhousut	3,1
Kuumemittari	3,1
Potkuhousut	3,1
Kylpylämpömittari	3,1
Muut tuotteet	24,4
Yhteensä	100,0

Yksittäisistä tuoteryhmistä eniten kritiikkiä annettiin **leggingseistä**. Keskeiset ongelmakohdat olivat leggingsien koko ja käyttömukavuus: yli puolet leggingseistä raportoiduista ongelmista koski niiden liian pientä kokoa ja vajaa kolmannes sitä, että ne koettiin epämukaviksi tai hankaliksi käyttää. Avoimissa vastauksissa useat vastaajat korostivat leggingsien keskeisen ongelman olleen liian kireä vyötärö. Osan mukaan kaikissa leggingseissä oli sama ongelma kireän vyötärön kanssa, osa taas korosti esimerkiksi punaisten leggingsien olleen kaikkein kireimmät.

”Väärän mallisia – vyötärö on liian kapea ja tiukka. Ei riittävästi tilaa vaipalle.” Äiti

”Tiukat vyötäröltä, punaiset jäi käyttämättä” Äiti

Kietaisubodyista raportoidut laatuongelmat keskittyivät erityisesti kissakuosisen bodyn kankaan laatuun: useiden vastaajien mukaan kangas nukkaantui ja menetti värinsä pesussa. Lisäksi muutamat vastaajat raportoivat kietaisubodyn sidottavien nauhojen purkautuneet ja nepparien irronneen. Solmittavat narut myös koettiin vaikeiksi pukea, kun taas nepparilliset bodyt saivat kiitosta helppokäyttöisyydestä.

”Tuli heti nukkaiseksi pesussa (kissakuviainen)” Äiti

”Nepparilliset hyviä, mutta nauhoilla sidottava huono ja hankala käyttää.” Äiti

”Kietaisubody, jossa nauhat, kangas repeytyi nauhojen kohdalta. Nauhat myös todella epäkäytännölliset käytössä.” Äiti

”Kangas repeytyi nepparin vierestä.” Äiti

Huopatosuja kritisoitiin erityisesti epäkäytännöllisyyden ja koon vuoksi. Neljä viidestä laatuongelmia huopatosuissa ilmoittaneesta äidistä nosti esille, että huopatosut olivat mallinsa vuoksi hankalat tai epämukavat käyttää. Lisäksi muutamat vastaajat raportoivat huopatosujen olleen kooltaan liian pienet.

”Ei pysyneet jalassa vaikka söpöt olivatkin” Äiti

”Vaikea saada jalkohin - kovat. Ei käytännölliset.” Äiti

”Tossujen kaula aivan liian kireä, tossuja ei saanut vedettyä jalkaan” Äiti

”Koonsa puolesta tossut olivat liian pienet jo vastasyntyneelle..” Äiti

Tavallisia bodyja kohtaan esitetty kritiikki koski pääosin värin haalistumista ja kankaan nukkaantumista pesussa sekä saumojen repeytymistä. Lisäksi bodyjen kokoja pidettiin epäloogisina: muutamat vastaajat antoivat palautetta siitä, että bodyt olivat kooltaan ilmoitettua pienempiä ja malliltaan leveitä. Tavallinen body koettiin myös kietaisubodyyn verrattuna epäkäytännölliseksi pienimmillä vauvoilla.

”Hihojen saumat purkautuivat ekan pesun jälkeen” Äiti

”Yhdessä liian pieni kaula-aukko, toisessa värit haalistuivat pesussa” Äiti

”Mitoitukset epäloogiset suhteessa toisiinsa. numerollisesti pienempi body saattoi todellisuudessa olla isompi jne.” Äiti

”Bodyt olivat lyhyttä ja leveää mallia, tuntuivat jäävän selästä lyhyiksi vaikka muuten olivat isoja” Äiti

”Vaikeita pukea ihan pienelle. Kietaisubody paljon parempi!” Äiti

Suurin osa **ruokalapusta** ilmoitetuista laatuongelmista liittyi tuotteen rikkoutumiseen pesussa. Keskeisenä ongelmana vaikutti avoimien vastausten perusteella olevan ruokalapun kankaan materiaali, jota oli vaikea saada puhtaaksi. Osa vastaajista myös kertoi ongelmista tarranauhan pitävyyden kanssa sekä taustamuovin rypistymisestä pesussa, minkä seurauksena ruokalappu menetti muotonsa.

”Materiaaliin tarttuu kaikki lika ruoasta joka tippuu eikä lähde puhtaaksi pesemällä.” Äiti

”Muutaman ruokailu- ja pesukerran jälkeen lappuun jäi pahat pinttymät ja kankaan pinta meni rikki. Lappu on myös niin pieni, ettei riitä suojaamaan sotkulta.” Äiti

”Muuttui hyvin pian nuhjuiseksi pesujen jäljiltä, kun taas itse ommellut laput kestävät pesuja. Eli parempia materiaaleja olisi saatavilla.” Äiti

”Ruokalapun taustamuovi kutistui ja rypistyi pesussa” Äiti

”Tarranauha menetti pitävyytensä nopeasti” Äiti

Ensilusikkaan kohdistuneesta kritiikistä suurin osa koski lusikan käytettävyyttä. Avoimien vastausten perusteella keskeinen ongelma oli lusikan muoto: lusikkaosaa pidettiin liian leveänä vauvan suuhun, kun taas varsiosa oli liian lyhyt. Muutamat vastaajat myös kertoivat materiaalin olleen liian jäykkä ja karhea.

”Liian pieni varsi ja liian iso lusikkaosa vauvan suuhun” Äiti

”Lusikan muoto, karheus” Äiti

”Ei sopinut meidän vauvan käteen ja aikuiselle hankala syöttämiseen” Äiti

”Ei ollut käyttöä, kun oli niin kummallisen muotoinen.” Äiti

Myös **unipussissa/yöpuvussa** olleet laatuongelmat liittyivät ennen kaikkea tuotteen käytettävyyteen. Nepparillinen unipussi koettiin epäkäytännölliseksi erilaisista syistä: vauvan jalat tulivat neppareiden välistä ulos tai jäivät jumiin, kangas oli liian ohutta ja yläkautta pukeminen koettiin vaikeaksi. Useat vastaajat ehdottivat vaihtoehtoiseksi tuotteeksi tavallista yöpukua tai vetoketjullista versiota unipussista.

”Unipussi hinautui jatkuvasti ylöspäin ja vauvan jalat tulivat painonappien välisistä reiistä ulos” Äiti

”Vetoketjullinen toimisi paremmin koska jalat tuli neppareiden raoista ulos” Äiti

”Jalat jää kylmiksi jos liian pienellä käyttää ja taas kun pituutta ja liikkuvuutta on niin jalat joko työntyy ulos tai jää koukkuun jumiin. **TODELLA HUONO TUOTE**. Normi yöpuku olisi ollut parempi.” Äiti

”Liian ohut käytettäväksi ilman peittoa. Unipussin idea olisi olla peiton korvike.” Äiti

”Yläkautta pukeminen ja hamemalli hankala. Tavallinen lahjeyökkäri olisi parempi!” Äiti

Keltaisen **jatkopalabodyn** kerrottiin menettäneen värinsä pesussa, ja palautteen perusteella sen kangas nukkaantui nopeasti. Useampi vastaaja myös mainitsi, että bodyn saumat joko rikkoontuivat käytössä tai irrallisia langanpätkiä näkyi jo valmiiksi.

”Keltainen väri pilaantui heti ensimmäisessä pesussa” Äiti

”Kangas nyppyyntyi nopeasti” Äiti

”Jos tämä on se keltainen body, rikkoontui saumasta” Äiti

”Langanpätkiä sojotti” Äiti

Päähineiden keskeinen ongelma oli vastaajien mukaan liian pieni koko: osa vastaajista kertoi, että puuvillainen myssy oli ollut alusta asti liian pieni. Kypärämyssyn toivottiin olevan joustavampaa materiaalia ja myssyjen solmimisnarujen olevan pidempiä. Lisäksi pesunkestävyyteen toivottiin parannusta.

”Puuvilla myssy ei mahtunut edes vastasyntyneellä (syntyi viikon etuajassa, normaali kokoinen)” Äiti

”Ohuessa lakissa liian lyhyet nauhat ja huonon mallinen & kypärämyssyt olivat epä mukavat käyttää joustamattomuuden vuoksi” Äiti

”Kiinnitysnauhat saisivat olla pidemmät ja paremmin kiinni pipoissa.” Äiti

”Perus Kypärämyssy ei kestänyt pesua” Äiti

”Ei kestänyt edes villaohjelmalle tarkoitettua pesua” Äiti

Kynsisaksista annettu palaute liittyi lähes yksinomaan saksien tylsyyteen ja epäkäytännöllisyyteen: vastaajien mukaan saksit eivät leikanneet kunnolla ja terät olivat liian paksut vauvan kynsien leikkaamiseen. Jotkut vastaajat myös raportoivat kynsisaksien tylsistyneen käytössä.

”Kynsien leikkaaminen ei onnistunut yhtään, koska saksit olivat väljät ja tylsät ja lapsen kynsi vain vääntyi” Äiti

”Saksit olivat todella tylsät ja terä liian paksu ohuiden vauvan kynsien leikkaamiseen” Äiti

”Meni heikoksi/huonosti leikkaaviksi puolessa vuodessa” Äiti

6.5 Mitä tuotteita pakkaukseen tulisi lisätä?

6.5.1 Esitteet

Äideiltä kysyttiin, minkälaisia esitteitä he kaipaisivat lisättäväksi pakkaukseen. Vastaajilla oli jokaisen esitteen kohdalla mahdollisuus valita, haluaisivatko he sen paperisena vai sovelluksena. Molempien vaihtoehtojen valitseminen oli myös mahdollista.

Sekä paperisille esitteille että esimerkiksi älypuhelimeen saataville sovelluksille oli kysyntää: vain noin joka viides (22 %) äiti ilmoitti, ettei kaipaakaan pakkaukseen mitään esitteitä. Lisäksi 5 prosenttia äideistä jätti vastaamatta kysymykseen.

Vastaajat toivoivat esitteitä niin paperisena kuin sovelluksenakin. Sovelluksena saatavat esitteet saivat hieman paperiesitteitä enemmän kannatusta. Tästä huolimatta 39 prosenttia esitteitä toivoneista vastaajista ilmoitti haluavansa kaikki toivomansa esitteet paperisena, eikä siis toivonut mitään esitteistä sovelluksena, kun taas 23 prosenttia jotain esitteitä toivoneista vastaajista toivoi kaikkia haluamiaan esitteitä ainoastaan sovelluksena.

Eniten esitteitä toivottiin lapsen ruokailuun ja ruokavalioon, lapsen kehitykseen ja kasvatukseen sekä Kelan etuuksiin liittyen: näitä aiheista esitettä toivoi yli kolme neljästä jotain esitteitä pakkaukseen toivoneista. Lisäksi kannatusta saivat erityisesti esimerkiksi imetykseen ja vauvan hoitoon, äidin ja lapsen terveyteen sekä rokotteisiin liittyvät esitteet. Vähiten esitteitä toivottiin perhesuunnitteluun liittyen.

6.5.2 Muut tuotteet

Vanhemmilta tiedusteltiin avokysymyksen avulla myös, mitä tuotteita he toivoisivat lisättävän äitiyspakkaukseen. 27 prosenttia kyselyyn vastanneista äideistä ja 10 prosenttia isistä esitti toiveen yhden tai useamman tuotteen lisäämisestä pakkaukseen. Useat vastaukset sisälsivät

vain yksittäisiä tuotetoiveita, kun taas osassa erityisesti äitien vastauksista mainittiin hyvinkin laajasti tuotteita, joista vastaaja toivoisi äitiyspakkauksen koostuvan.

Yleisimpiä toivottuja tuotteita olivat erilaiset esitteet, kestovaippa, sukat ja tumput, body, tuttipullo, vauvanhoitoon tarkoitettut voiteet, pyjama tai yöpuku, ruokailuun liittyvät tuotteet, niistin, tutti, purulelu ja vaatteet, joiden koko on säädettävissä.

Yksittäisistä tuotteista eniten mainintoja sai **kestovaippa**. Kestovaippa oli osa äitiyspakkausta vuoteen 2017 asti. Kestovaippojen palauttamista pakkaukseen perusteltiin esimerkiksi ympäristövaikutuksilla, kestovaippojen käytön edullisuudella kertakäyttövaippoihin verrattuna sekä äitiyspakkauksen mahdollisuudella olla näyttämässä esimerkkiä ja ohjaamassa suomalaisia vastuullisempiin valintoihin. Kestovaipan tulisi kuitenkin olla laadukas ja helppokäyttöinen. Useat vastaajat myös korostivat, että mikäli kestovaipat lisätään pakkaukseen, niiden mukana tulisi olla laajat käyttöohjeet.

”Kestovaippa – järkevä sellainen – takaisin. Ehdottomasti harsojen oheen harsokuori ja kuivaliina, jotta tulee edes ideaa siitä, että niitä voi käyttää vaippoina. – – Kestovaippailu on käsittääkseni marginalisoitunut ja vähentynyt entisestään, ja äitiyspakkaus olisi erinomainen areena kestoilun edistämiseen.” Äiti

”Muutama kestovaippa imuilla, voi olla vähävaraisille perheille rahansäästöä kun ei tarvitse ostaa kertakäyttöisiä, vaan voi huuhtoa/pestä ja takaisin käyttöön.” Isä

”Vaipat kuuluu vauvan elämään.. auttaa vanhempia. Vauvalle kertakäyttö vaippoja pieni erä, ne ketkä haluaa kestovaippoja käyttää olisi mahdollista saada sellainen pakkaus missä on.” Äiti

Pakkaukseen toivottiin lisää **tuotteita, joiden koko olisi säädettävissä**. Bodyihin toivottiin käännettäviä hihoja ja haaraosaan säädettäviä neppareita, ja housuihin toivottiin käännettävää vyötäröresoria. Useampi vastaaja toivoi uudeksi tuotteeksi bodyn jatkopalaa, jolla voisi pidentää vaateen käyttöikä. Bodyn jatkopala on lisätty uudeksi tuotteeksi vuoden 2020 äitiyspakkaukseen.

”Esimerkiksi bodyn jatkopalat voisivat olla hyvä lisä, sillä ne antavat muuten pieneksi käyneelle vaatteelle jatkoaikaa. Kahden koon jatkopalabodyt toimivat samassa tarkoituksessa ja niitäkin voisi siis olla useampia.” Äiti

”Vaatekoon säätömahdollisuus, resorilliset bodyt ja -housut.” Isä

Erilaisia vauvanhoitoon liittyviä voiteita, kuten **perusvoide, sinkkivoide ja hoito/kylpyöljy**, toivottiin paljon. Tuotteilta toivottiin myös monikäyttöisyyttä: voiteen tai öljyn olisi hyvä sopia koko perheelle.

”Liukuvoiteen voisi mielestäni vaihtaa joksikin ihoöljyksi, ceridal tmv. Se olisi monikäyttöisempi, sillä se sopii liukuvoiteeksi ja jos sellaiselle ei ole käyttöä, niin sitä voisi käyttää vauvan ihon hoitoon.” Äiti

”Mielestäni äitiyspakkaus oli hyvä tällaisena! Jos joku asia pitäisi lisätä pakkaukseen niin ehkä vauvaöljy tai perusrasva voisi olla hyvä.” Äiti

Vauvan **ruokailuun liittyviä tuotteita** toivottiin lisättäväksi äitiyspakkaukseen. Usea vastaaja ehdotti ruokalapun vaihtamista hihalliseen ruokailuessaan, ja myös ensilusikan vaihtamista pitkävartiseen syöttölusikkaan toivottiin. Lisäksi pakkaukseen toivottiin astioita ja muita lapsen ruokailuun liittyviä tuotteita, kuten nokkamukia ja smoothiepussiin sopivaa imukorkkia.

”Lasten sormiruokailua varten olisi hyvä olla jonkinlainen ruokapöydän suoja-alusta tai astioita, jotka nyt ovat erikseen hankittavia.” Isä

”Smoothiekorkki voisi olla hyvä lisä tai jonkun tuotteen tilalle.” Äiti

”Ensilautanen ja nokkamuki.” Äiti

On hyvä myös huomioida, että useat vastaajat kertoivat pakkauksen olevan hyvä sellaisenaan, eikä merkittäviä muutoksia heidän mielestään tarvita.

”Oikeastaan mitään ei puutu mielestäni. Oikein sopivasti eri asioita mitä vauva voi tarvita tai mitä vauvan kanssa voi tarvita.” Äiti

”En keksi mitään realistista lisättävää. Pakkaus on hieno perinne, josta kannattaa pitää kiinni.” Isä

”Kommer inte på just nu något vi saknat, tycker det har varit bra med olika innehåll, klädstorlekar osv.” Äiti

6.6 Muita kehitysehdotuksia sekä terveiset äitiyspakkauksen suunnittelijoille

Äitiyspakkaukseen lisättävien tuotteiden nimeämisen lisäksi vastaajilla oli saman avokysymyksen yhteydessä mahdollisuus esittää myös muita kehitysehdotuksia sekä lähettää terveisiä äitiyspakkauksen suunnittelijoille. Tähän avokysymykseen vastasi yli puolet äideistä ja joka neljäs kyselyyn vastannut isä.

Lukuisat vastaukset sisälsivät positiivista palautetta niin vuoden 2018 pakkaukseen ja sen yksittäisiin tuotteisiin kuin yleisestikin suomalaisen äitiyspakkaukseen liittyen.

”Sellaista ei pidä ruveta korjaamaan, mikä ei ole rikki. Kiitos kaikille, joiden työn ansiosta äitiyspakkaus on mahdollinen.” Isä

”Kiitoksia, olen ollut todella tyytyväinen äitiyspakkaukseen, enkä ole koskaan harkinnutkaan etuuden ottamista rahana.” Äiti

"Kaikenkaikkiaan pakkaus vaikuttaa harkitulta ja hyvin suunnitellulta, kiitos siitä!"
Äiti

Pakkauksen tuotteiden ekologisuuteen ja kotimaisuuteen panostaminen nousi esille niin isien kuin äitienkin vastauksissa. Kaikista äitien antamista avoimista vastauksista lähes joka viides ja isien avoimista vastauksista 15 prosenttia sisälsi maininnan pakkauksen ekologisuuteen ja/tai kotimaisuuteen panostamisesta. Äitiyspakkaus nähtiin esimerkin näyttäjänä, ja kesto-
tuotteiden kokeilemisen esitettiin olevan helpompaa, mikäli niitä saisi äitiyspakkauksen mukana. Myös mahdollisuus äitiyspakkauksen kierrättämiseen nousi vastauksissa esille.

"Pakkauksen tuotteiden tulee olla eettisesti ja ekologisesti kestäviä." Isä

"Tuotteiden määrää voi hieman vähentää (esim housujen osalta), jos kotimaisuusasteen, eettisyyden ja ekologisuuden huomioiminen ei muuten onnistu." Äiti

"Äitiyspakkauksen olisi myös hyvä kannattaa ekologisia arvoja. Siksi sinne tulee edelleenkin laittaa kestovaippoja, kestoliivinsuojia ja muita vastaavia tuotteita. Varsinkin ensimmäisen lapsen kohdalla kestovaippojen kokeilu voi tuntua vaikealta, joten pakkauksen sisällön tulisi antaa helppoja mahdollisuuksia kokeilla uusia asioita." Äiti

"Voisiko äitiyspakkauksia kierrättää. Hyvä kuntoisen täydellisen pakkauksen palauttaessa saisi jotain etua ja valitsemalla käytetyn pakkauksen saisi, vaikka osittaisen ra-
haetuuden. Käytettyjä äitiyspakkauksen vaatteita joka kirpparilla, eikä tee kauppaansa ja saa myös annettuna kaikilta ystäviltä. Säälä, että hyvää tavaraa jää turhaan pyörimään." Äiti

Monet vanhemmat kertoivat toivovansa äitiyspakkaukseen lisää valinnanvaraa tai vaihtuvuutta. Useat vanhemmat toivoivat esimerkiksi mahdollisuutta valita netissä haluamansa tuotteet pakkaukseen. Lisäksi toivottiin erillisiä pakkauksia esimerkiksi kesällä ja talvella syntyneille, tytöille ja pojille sekä esikoisille ja sisaruksille. Muutamat vastaajat kertoivat toivovansa mahdollisuutta saada avustus osittain sekä rahana että valitseminaan tuotteina. Keskeisenä perusteluna valinnanvaran lisäämiselle oli tarpeettomien tuotteiden saamisen välttäminen, mikä osaltaan lisäisi myös pakkauksen ekologisuutta.

"Netissä voisi valikoida mitkä tuotteet haluaisi omaan äitiyspakkaukseensa. Näin pakkauksesta tulisi personoidumpi ja tuotteet tulisivat varmemmin käyttöön." Äiti

"Monet vanhemmat tietävät lapsen sukupuolen etukäteen. Voisiko ajatella, että paketteja olisi neutraali, tyttö ja poika paketit, joista perhe saa valita tilatessaa?" Isä

"Olisi myös hyvä, jos pakkauksia olisi kaksi eri vaihtoehtoa. Toinen olisi kesällä syntyvälle vauvalle ja toinen talvella syntyvälle, jolloin esim talvivarusreet olisi oikean kokoiset oikeaan aikaan. Nyt ne jää usealla käyttämättä, kun on väärään aikaan sopivat." Äiti

”Voisiko äitiyspakkauksesta olla vaihto-ehto, jossa sisällön voisi ottaa osittain rahana ja osittain vaatteina. Kun on kerran ottanut äitiyspakkauksen, on helposti kaikki peitot, lakanat, lämpömittarit yms. sääl vielä tallessa ja ne tuntuvat turhilta.” Äiti

”Pakkauksen ekologisuutta ja käytettävyyttä lisäisi mahdollisuus valita tuotteet itse”
Äiti

Vastaajat toivoivat pakkaukseen parempilaatuisia tuotteita: useat vastaajat kertoivat olevansa valmiita tinkimään pakkauksen tuotteiden määrästä, mikäli se takaisi laadukkaampia tuotteita pakkaukseen. Tuotteiden laadun parantaminen nähtiin myös pakkauksen ekologisuuteen panostamisena, ja se mahdollistaisi vielä entistä paremmin tuotteiden kierrättämisen sisarusille tai kirpputorilla.

”Enemmän laadukkaampia tavaroita ja vähemmän tavaraa olisi mielestäni parempi. Osa laadusta oli huonoa ja näki että on halvalla tehty.” Äiti

”Osa tuotteista oli huonolaatuisia ja ompeleet valmiiksi purkautuneita. Tuotteiden laatua tulisi valvoa paremmin. Ympäristötietoisena aikana korostuu, että huonolaatuinen tuote on myös epäekologinen.” Isä

”Vaatteita saisi olla vähemmänkin (esim. bodyja ja housuja), mutta ne voisivat olla laadukkaampia ja kestävämpiä. Itsellä on toiveena säästää ympäristöä hyödyntämällä samaa pakkausta mahdolliselle pikkusisarukselle, joten haalenevat printit ja nypyyntyvät kankaat harmittavat. Lisäisi myös pakkauksen arvostusta, jos vaatteet ja ruokalaput olisivat laadukkaita ja kestäviä!” Äiti

Tuotteiden ulkonäöstä annettiin runsaasti palautetta. Palaute oli myös hyvin moninaista: monet olivat tyytyväisiä ja kehuivat pakkaukseen valittujen tuotteiden ulkonäköä, kun taas osalla oli selkeitä, joskin vaihtelevia, toiveita tuotteiden värien suhteen. Neutraalimpaa värimaailmaa toivottiin paljon, mutta osa vastaajista toivoi myös kirkkaampia perusvärejä.

”Tykkäsin tyylikkäistä, graafisista sekä eläinkuosillisista printeistä. Neutraalit värit menevät kaikille ja ovat ajattomia!” Äiti

”Vaatteiden kuosit ja värit saisivat olla hillitympiä sekä sopia keskenään paremmin.”
Äiti

”Rohkeasti värejä, iloinen paketti. Metsäneläimiä kuoseihin ja selkeästi neutraaleja vaatteita väritykseltä. Myös murretut sävyt olisivat kivoja, okra, ruoste, sammal, minttu yms.” Äiti

”Meidän ja tuttavien perheissä räikeät ja värikkäät (esim. Sateenkaari-kuosi) jäivät vallan käyttämättä. Jotenka värien neutraalimpi taso.” Isä

7 MOLEMPIEN VANHEMPIEN HUOMIOIMINEN ÄITIYSPAKKAUKSESSA

Äitiyspakkaus- ja perhevapaakysely kohdennettiin ensimmäistä kertaa kyselyn historiassa äitien lisäksi myös isille tai lapsen toiselle vanhemmalle. Uutena osiona tässä äitiyspakkauskyselelyssä oli myös avoin kysymys, jossa kysyttiin, miten Kela voisi paremmin huomioida lapsen molemmat vanhemmat äitiyspakkauksen sisällössä. Tähän kysymykseen vastasi 28 prosenttia kyselyyn vastanneista äideistä ja 20 prosenttia isistä.

Suuri osa sekä äideistä että isistä painotti avokysymyksen vastauksessaan pakkauksen olevan ennen kaikkea lasta ja äitiä tai vain lasta varten: 42 prosenttia kysymykseen vastanneista äideistä ja 65 prosenttia isistä korostivat tätä vastauksessaan, eikä molempien vanhempien huomiointiin tähtääviä muutoksia heidän mielestään tarvita.

”Mielestäni pakkauksen ei tarvitse isää erikoisemmin huomioida. Tärkeintä on saada uudelle tulokkaalle laadukas ja kohtuullinen valikoima tarvikkeita, millä pääsee alkuun. Äitiä varten voi olla jotain perustarvikkeita, mutta päähuomio lapseen ehdottomasti!” Isä

”Tycker det redan ”beaktar” båda eftersom de mest handlar om barnet och de vård produkter som kommer till mamman behövs eftersom det är hon som fött och ammar.” Äiti

”Tärkeintä on mielestäni huomioida lapsi ja hänen tarpeet. Lapsen tarpeisiin liittyy keskeisesti imetus, jolloin myös äidin tarpeita tulee tähän liittyen huomioida. Lisäksi on hyvä huomioida juuri synnyttänyt äiti sekä vanhempien parisuhde synnytyksen jälkeen eli siteet, pikkuhousunsuojat, ehkäisy, liukasteet yms. ovat siksi mielestäni tärkeitä. Mitenkään väheksymättä isien tarpeita, heillä on kuitenkin huomattavan pieni rooli lapsen synnytyksessä. Vaikka tasa-arvon näkökulma on usein tärkeä, synnytys nyt on vaan naisten juttu. Äitiyspakkaus on mielestäni erittäin hyvä, eikä suurempaa tarvetta sen sisällön muuttamiseen mielestäni ole.” Äiti

Vähintään yhden muutosehdotuksen esitti kysymykseen vastanneista äideistä 61 prosenttia ja isistä 28 prosenttia. Yleisin muutosehdotus niin äitien kuin isienkin vastauksissa oli jonkinlaisen esitteiden tai ohjeiden lisääminen pakkaukseen: noin puolet isien ja äitien esittämistä konkreettisista muutosehdotuksista sisälsi tämän toiveen. Vastaajien toiveita pakkaukseen sisällytettävistä esitteistä on käsitelty tarkemmin luvussa 6.5, mutta esitteiden mahdollisen yleishyödyllisyyden lisäksi useat vastaajat näkivät esitteiden lisäämisen pakkaukseen myös konkreettisena keinona huomioida molempia vanhempia. Isille suunnattuja esitteitä kaivattiin esimerkiksi vauvan hoitoon, äidin tukemiseen ja perhevapaisiin liittyen.

”Pakkaukseen voisi lisätä uuden isän ohjekirjasen, tyyliin miten valmistautua isäksi tulemiseen ja miten tukea äitiä ym.” Isä

”Olisi hyvä olla joku esite keinoista kuinka isäkin voi osallistua vauvan hoitoon ja luoda suhdetta muutoinkin kuin vain pulloruokinnalla, esim vaipan vaihto, vauvan kantaminen repussa ym.” Äiti

”Ehkäpä olisin kaivannut vaikka jotain pientä lehdistö isälle siitä miten äitiä voi tukea synnytyksen jälkeen, ja tietoa siitä miten tärkeää se isän tuki ja rooli on.” Äiti

”Yleisesti minkälaisia mahdollisuuksia tukineen isällä on mahdollista hyödyntää. Esimerkiksi osittainen hoitovapaa yms.” Isä

Äitien esittämistä muutosehdotuksista joka neljäs ja isien muutosehdotuksista 36 prosenttia sisälsi toiveen jonkin tavaran lisäämisestä pakkaukseen. Yleisimmin tavarana mainittiin jokin selkeästi isään liittyvä vaate lapselle, esimerkiksi I love dad -tekstillä varustettu body, tai tuttipullo, jonka avulla myös isä voisi osallistua lapsen ruokintaan.

”Mukana voisi olla jotain isi on paras bodyja tai muuta semmoista vain isille.” Äiti

”Jos äitiyspakkaus sisältäisi tuttipullon, voisi isäkin helpommin ruokkia lasta. Oli maito sitten pumpattua tai korviketta, aika moni vauva saa joskus myös maitoa pullosta. Pullon mukaaminen äitiyspakkaukseen vähentäisi myös korvikkeen ”stigmaa”, sillä tiedän monien häpeävän jos imetys ei jostain syystä onnistu.” Äiti

”Välineitä lapsen syöttämiseen ilman rintaa.” Isä

Äitiyspakkauksen nimen muuttamisen selkeästi molempiin vanhempiin tai vauvaan liittyväksi mainitsi 11 prosenttia kysymykseen vastanneista äideistä ja 5 prosenttia kysymykseen vastanneista isistä. Lisäksi vastauksissa nostettiin esille tuotteiden käytön helppouden lisääminen (esimerkiksi narullisten kietaisubodyjen koettiin olevan vaikeita isälle pukea) sekä parisuhteen tai perhe-elämän alun tukemiseen tähtäävien tavaroiden lisääminen pakkaukseen.

”Sidottavat narut kietaisuvaatteissa voisi vaihtaa neppareihin, koska ne ovat olleet liian hankalia useammallekin isälle kuulemani mukaan, meidän ainakin.” Äiti

”Kynsisakset mihin mahtuu miehenkin peukalo niin ei tarvi äidin aina olla kynsien leikkaaja.” Äiti

”Jotain yhteistä ja nopeaa tehtävää/peliä vanhemmille vauvan ensiviikoille / kuukausille.” Isä

Muutamasta vastaajasta muistuttivat perheiden monimuotoisuudesta nostaen esille yksinhuoltajaperheiden ja kahden isän tai äidin perheiden mahdollisen sivuun jäämisen, jos suoraan isälle suunnattuja tuotteita lisätään pakkaukseen. Lisäksi useat vanhemmat korostivat, että vanhempiin liittyvät tuotteet voisi myös jättää pakkauksesta kokonaan pois – tällöin keskiössä olisi lapsi eikä toista vanhempaa huomioitaisi toista enempää.

”Ei ehkä kannata korostaa liikaa että perheessä olisi aina molemmat vanhemmat, koska on myös perheitä joissa on lähtökohtaisesti vain yksi vanhempi.” Äiti

”Jättää pois kaikki vauvaan suoraan liittymätön, jotta äiti ei saa enempää tuotteita.” Äiti

”Äitiyspakkauksessa ei tarvitsisi huomioida vanhempia ollenkaan vaan keskittyä vain lapsen tarpeisiin.” Isä

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

”Äitiyspakkaus on loistava tuki vanhemmille ja osoittaa yhdessä neuvolapalvelujen kanssa, että Suomessa lapsiperheistä välitetään. Kiitollisena otin oman pakkaukseni vastaan.” Äiti

”Äitiyspakkaus on kansallisaarre.” Isä

Tämän äitiyspakkauksikyselyn tarkoituksena oli selvittää vanhempien näkemyksiä vuoden 2018 äitiyspakkauksesta ja sen tuotteista sekä äitiyspakkauksesta osana suomalaista yhteiskuntaa. Kyselyn tulokset ovat tarkoitettu hyödynnettäväksi niin äitiyspakkauksen kehittämistyössä kuin yleisimminkin tarkasteltaessa äitiyspakkauksen asemaa sosiaaliturvajärjestelmässä.

Aikaisemmista vuosista poiketen äitiyspakkauksikysely osoitettiin tällä kertaa äitien lisäksi myös isille. Monet vanhemmat olivat tästä uudistuksesta kiitollisia ja näkivät tärkeänä sen, että myös isien mielipiteistä ollaan kiinnostuneita. Äitiyspakkauksen sisällön muuttaminen isiä huomioivammaksi ei kuitenkaan saanut varsinkaan isien keskuudessa laajaa kannatusta, vaan suurin osa heistä näki lapsen ja äidin tarpeisiin painottuvan pakkauksen olevan tällaisenaan hyvä ja vastaavan tarkoitustaan ilman isän huomioimiseen keskittyviä muutoksia.

Vanhemmat olivat varsin tyytyväisiä vuoden 2018 äitiyspakkaukseen: pakkaus sai kokonaisuutena kiitosta vastaajilta ja suurinta osaa sen tuotteista pidettiin tarpeellisina. Tarpeellisimmiksi tuotteiksi vanhemmat nostivat kylpypyyhkeen, peitemakuupussin ja peitteen. Kritiikkiä annettiin lähinnä yksityiskohdista, kuten tuotteissa esiintyneistä laatuongelmista, ja vastaajat nostivat esille myös erilaisia keinoja kehittää äitiyspakkausta entisestään.

Yli 80-vuotiaalla äitiyspakkauksella on ollut suuri merkitys niin pakkauksen saaneiden perheiden elämään kuin suomalaiseen yhteiskuntaankin. Pitkät perinteet omaavan etuuden suosio on säilynyt korkeana vuodesta toiseen: vaikka äitiysavustus on mahdollista vastaanottaa pakkauksen sijaan myös rahana, suurin osa äitiysavustuksista jaetaan edelleen äitiyspakkauksina. Eriytyisen suosittu äitiyspakkaus on ensimmäisen lapsen saaneiden keskuudessa, sillä heistä noin 95 prosenttia valitsee ottaa äitiysavustuksen pakkauksena.

Äitiyspakkauksen erityisestä merkityksestä perheille kertoo esimerkiksi se, että lähes jokainen vastaaja ilmoitti olevansa ylpeä suomalaisesta äitiyspakkauksesta. Tästä huolimatta – tai toisaalta juuri sen takia – äitiyspakkausta pyritään jatkuvasti myös kehittämään, jotta se voisi entistä paremmin vastata perheiden tarpeisiin. Äitiyspakkauksen vuosittainen kehitystyö näkyi myös vuoden 2018 äitiyspakkauksessa esimerkiksi useina uutuustuotteina, joita olivat muun muassa viltti, leggingsit ja maistelututti.

Sen lisäksi, että pakkaukseen lisätään uusia tuotteita ja esimerkiksi tekstiilien kuosit vaihtelevat vuosittain, yksi merkittävä kehityssuunta on äitiyspakkauksen koostaminen entistäkin vastuullisemmaksi kokonaisuudeksi. Tämän kyselyn vastausten perusteella vanhemmat antavat tukensa tälle tavoitteelle: he pitivät äitiyspakkauksen eettisyyttä ja ekologisuutta laajalti tärkeänä ja myös avoimissa vastauksissa korostettiin esimerkiksi tuotteiden ekologisuuden ja kotimaisuuden tärkeyttä. Tarve kehittää äitiyspakkausta entistäkin ekologisemmaksi ja eettisemmäksi konkretisoituu myös siinä, että osa äitiysavustuksen rahana ottaneista kertoi tehneensä valintansa juuri ympäristösyistä ja tarpeettomien tuotteiden saamisen välttämiseksi. Useat äitiyspakkauksen ottaneet vanhemmat myös mainitsivat avoimen vastauksen kautta olevansa valmiita vähentämään tavaran määrää pakkauksessa, jos se takaisi entistäkin laadukkaampien ja mahdollisesti myös kotimaisten tuotteiden sisällymisen pakkaukseen.

Keskeisenä äitiyspakkauksen ekologisuuden parantajana vanhemmat nostivat esille myös valinnanvaran lisäämisen: mahdollisuudella valita vain tarpeelliset tuotteet tai omaan elämäntilanteeseen sopiva äitiyspakkaus vähennettäisiin perheelle tarpeettomaksi jäävien tuotteiden määrää. Tämä ei ole uusi toive, vaan sisarukselle sopivaa pakettia sekä erillisiä pakkauksia esimerkiksi tyttö- ja poikavauvoille sekä kesällä ja talvella syntyneille on toivottu aikaisemminkin (kts. esim. Bogdanoff ja Hämäläinen 2011). Tämä toive on kuitenkin äitiysavustuksen toimeenpanon näkökulmasta haastava, sillä sen on nähty lisäävän sekä etuuden toimeenpanon monimutkaisuutta että kustannuksia. Tämän vuoksi erilaisia äitiyspakkauksia ei toistaiseksi ole ollut tarjolla.

Kaikkiaan äitiyspakkauksella vaikuttaisi olevan vanhempien silmissä vakiintunut ja arvostettu asema osana suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää. Äitiyspakkauksen suunnittelu siten, että se vastaisi jokaisen mahdollisimman hyvin jokaisen perheen toiveita ja tarpeita, ei kuitenkaan ole yksinkertaista tai helposti toteutettavaa. Vastausten perusteella siinä on kuitenkin jälleen onnistuttu varsin hyvin, ja erilaisten kehitysehdotusten rinnalla äitiyspakkaus sai äideiltä ja isiltä paljon kiitosta.

LÄHTEET

Bogdanoff P, Hämäläinen U. [Bodyt, potkarit ja perhevapaat. Äitiyspakkauskyseilyn tuloksia.](#) Helsinki: Kela, Nettityöpapereita 22, 2011.

Haataja A, Koskenvuo K. [Äitiyspakkaus mullisti äitien terveyden seurannan.](#) Sosiaalivakuutus 2017; 49 (2).

Heinonen H-M, Saarikallio-Torp M. [Perhevapaamallit äitien puntarissa.](#) Helsinki: Kela, Tutkimusblogi, 25.4.2017. Viitattu 22.4.2020.

Kela. [Äitiyspakkauksen tuotteiden hankinta.](#) Helsinki: Kela, 2018. Päivitetty 18.9.2018. Viitattu 21.4.2020.

Kela. [Äitiyspakkaus.](#) Helsinki: Kela, 2020. Viitattu 22.4.2020.

[Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2018.](#) Helsinki: Kela, Suomen virallinen tilasto, 2019. Viitattu 22.4.2020.

L 477/1993. Äitiysavustuslaki.

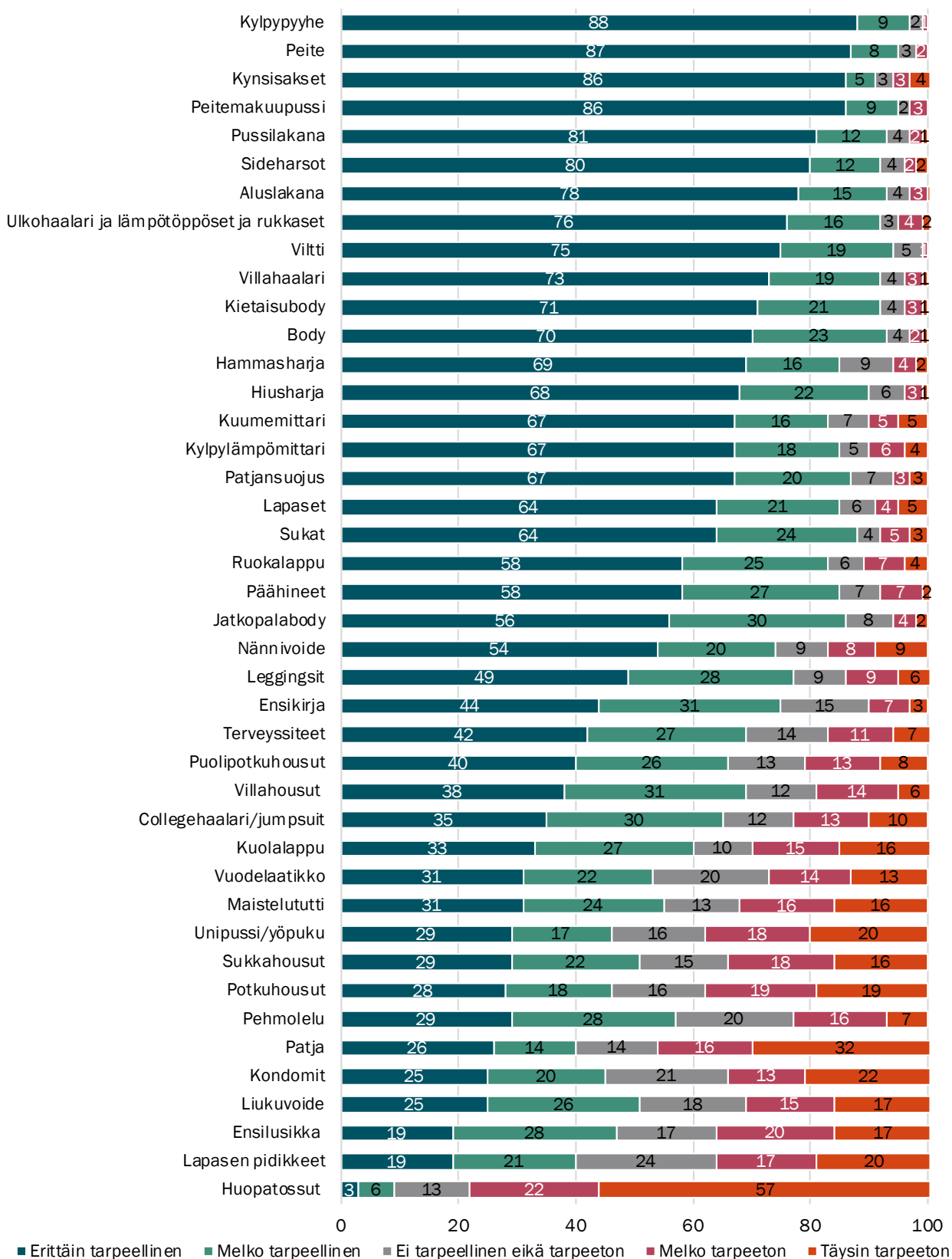
Miettunen L, Takala P, Klaukka T. Äitiyspakkaus käyttäjien puntarissa IV. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 56, 2006.

Nevalainen E, Hämäläinen U, Klaukka T. Äitiyspakkaus käyttäjien puntarissa VII. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 64, 2008.

Valtioneuvoston asetus 1115/2017.

LIITTEET

Liite 1. Tuotteidentarpeellisuus, esikoisen saaneet äidit (%; N = 565).

Liite 2. Tuotteidentarpeellisuus, muut kuin esikoisen saaneet äidit (% , N = 308)
